

Likovi istražitelja u suvremenim hrvatskim i skandinavskim kriminalističkim romanima

Barešić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:894552>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i filozofije

Iva Barešić

**Likovi istražitelja u suvremenim hrvatskim i skandinavskim
kriminalističkim romanima**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i filozofije

Iva Barešić

**Likovi istražitelja u suvremenim hrvatskim i skandinavskim
kriminalističkim romanima**

Diplomski rad

Humanističke znanosti, filologija, kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dubravka Brunčić

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 21. 9. 2020.

Iva Banješić, 0122221248
ime i prezime studenta, JMBAG

SAŽETAK

Cilj je ovog diplomskog rada analizirati likove istražitelja u suvremenim hrvatskim i skandinavskim kriminalističkim romanima. Na temelju stručne literature u radu su iznesena obilježja kriminalističkog romana i likova istražitelja. Romani koji su analizirani u radu jesu *Tajna kanarinčeve krletke* Milana Nikolića, *Zavirivanje* Gorana Tribusona, *Smrt dolazi sa suncem* Irene Vrkljan, *Tri petka u travnju* Pavla Pavličića, *Na pogrešnom tragu* Henninga Mankella, *Tko se vuka boji* Karin Fossum i *Snjegović* Joa Nesbøa. Obilježja istražitelja koja su promatrana u analizi jesu vrsta istražitelja, metode obavljanja istražiteljskog posla i privatni život. Analiza likova istražitelja pokazala je da postoji raznolikost u oblikovanju njihovih osobnosti, ali prisutne su i sličnosti među njima. Dok su u nekim romanima dominantna obilježja žanra policijske procedure, u nekima su samo naznačena te su česti žanrovski hibridni romani. U romanima je istaknuta socijalno-kritička dimenzija. Zastupljene su različite vrste istražitelja, a to su detektiv amater i policijski inspektor. Razvojem žanra kriminalističkog romana razvijaju se i likovi istražitelja, stoga se mogu pronaći različiti tipovi i osobnosti istražitelja.

Ključne riječi: hrvatski kriminalistički roman, skandinavski kriminalistički roman, lik istražitelja, policijska procedura, tvrdo kuhani krimić, socijalno-kritička obilježja krimića

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Obilježja kriminalističkoga romana	2
2.1. Žanr policijske procedure	4
2.2. Tvrdo kuhana proza.....	5
2.3. Socijalno-kritička obilježja krimića	5
3. Lik u književnom djelu.....	7
4. Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima	10
5. Likovi istražitelja u hrvatskim kriminalističkim romanima	12
5.1. Istražitelj Rafik u romanu <i>Tajna kanarinčeve krletke</i> Milana Nikolića	14
5.2. Istražitelj Nikola Banić u romanu <i>Zavirivanje</i> Gorana Tribusona	18
5.3. Istražitelj Leo Winter u romanu <i>Smrt dolazi sa suncem</i> Irene Vrkljan.	22
5.4. Istražitelj Ivo Remetin u romanu <i>Tri petka u travnju</i> Pavla Pavličića.....	25
6. Likovi istražitelja u skandinavskim kriminalističkim romanima	30
6.1. Istražitelj Kurt Wallander u romanu <i>Na pogrešnom tragu</i> Henninga Mankella	31
6.2. Istražitelj Konrad Sejer u romanu <i>Tko se vuka boji</i> Karin Fossum	36
6.3. Istražitelj Harry Hole u romanu <i>Snjegović</i> Joa Nesbøa.....	41
7. Zaključak.....	45
8. Popis literature i izvora.....	46

1. Uvod

U diplomskom radu *Likovi istražitelja u suvremenim hrvatskim i skandinavskim kriminalističkim romanima* cilj je analizirati likove istražitelja, vidjeti kakve su njihove karakteristike, postoje li sličnosti i razlike u oblikovanju likova. Likovi istražitelja koji su predmet analize u radu jesu Rafik u romanu *Tajna kanarinčeve krletke* Milana Nikolića, Nikola Banić u romanu *Zavirivanje* Gorana Tribusona, Leo Winter u romanu *Smrt dolazi sa suncem* Irene Vrkljan i Ivo Remetin u romanu *Tri petka u travnju* Pavla Pavličića. Osim hrvatskih romana i pripadajućih likova istražitelja, u istraživanje su uključeni i romani skandinavskih književnosti, tj. dva norveška romana i jedan švedski. Riječ je o romanu *Tko se vuka boji* autorice Karin Fossum i istražitelju Konradu Sejeru. Sljedeći je roman *Snjegović* Joa Nesbøa i istražitelj Harry Hole, a analiziran je i istražitelj Kurt Wallander u romanu *Na pogrešnom tragu* Henninga Mankella. Na početku rada bit će iznesena glavna obilježja kriminalističkog romana općenito. Posebna će pozornost biti posvećena žanru policijske procedure i tvrdo kuhanim kriminalističkim romanima jer se obilježja tih žanrova mogu pronaći u izabranim romanima. Zatim slijedi teorijski dio o liku u književnom djelu u kojem će se govoriti o načinima karakterizacije likova u romanima, a isti su načini vidljivi u oblikovanju likova istražitelja u sedam navedenih krimića. Bit će predstavljena obilježja likova istražitelja koja se navode u stručnoj literaturi, a zatim slijedi detaljna analiza likova istražitelja u izabranim hrvatskim i skandinavskim romanima. Za svakog će istražitelja biti navedene njegove glavne osobine i ono što u romanu dolazi u prvi plan. Budući da su romani različiti, različiti su i likovi istražitelja, stoga se razlikuju i njihove najznačajnije karakteristike. Na kraju rada bit će iznesen zaključak koji je donesen nakon analize predložaka.

2. Obilježja kriminalističkoga romana

Kriminalistički roman specifična je vrsta romana koja se od ostalih razlikuje po temi, ali i po svojoj strukturi. Govoreći o klasifikaciji romana, Milivoj Solar ističe tematsku klasifikaciju kao najstariju i najpoznatiju, a kao vrste romana navodi „društveni, obiteljski, psihološki, povijesni, postolovni, ljubavni, viteški, pikarski i kriminalistički roman“ (Solar, 1986: 177). Ponekad je teško odrediti kojoj vrsti pripada neki roman jer se u tekstu mogu pronaći različita obilježja. Tako se npr. neki roman može odrediti i kao povijesni i kao ljubavni. Solar navodi da je tematska klasifikacija neodređena, ali može biti korisna, pogotovo ako se „oko izbora teme stvara i niz konvencionalnih postupaka u njenom oblikovanju, pa temom određen naziv za vrstu romana dobiva i šire oblikovno značenje“ (Isti: 178). Posebno napominje da je takav slučaj s kriminalističkim romanom. Već na prvi pogled čitatelj može prepoznati kriminalistički roman. U kriminalističkom romanu uvijek će se dogoditi neki zločin, postojat će krivac koji ga je počinio i istražitelj koji krivca pokušava naći. Jedno je od važnih obilježja kriminalističkog romana, kako navodi Stanko Lasić, linearno-povratna naracija. Zločin se obično događa na početku romana ili se već dogodio i istraga se kreće prema naprijed, a zapravo se istovremeno kreće prema natrag jer se pokušava otkriti tko je počinio zločin i zašto. Lasić kaže da sve u romanu uvijek „'gleda' i prema početku i prema kraju“ (Lasić, 1973: 54). Da bi se ostvarila takva vrsta naracije, važan je zločin koji se događa na početku i zagonetka koju pokušava riješiti istražitelj. Lasić tvrdi da se ta enigma prenosi ne samo na fabulativno-kompozicijsku razinu nego i na cijelu strukturu romana. Kompozicijska linija kriminalističkog romana dijeli se na kompozicijske blokove. To su priprema zločina, istraga, otkriće, potjera i kazna (Isti: 65). Oni trebaju postojati u svakom kriminalističkom romanu, ali ne moraju biti u potpunosti razvijeni i jednako zastupljeni. Ta se shema može ostvariti u četiri glavna kompozicijska oblika, a to su oblik istrage, oblik potjere, oblik prijetnje i oblik akcije. U obliku istrage teži se tome da zagonetni čin prijeđe u objašnjeni čin i svi su blokovi podređeni bloku istrage (Isti: 70). Tijekom istrage može se dogoditi još zagonetnih činova koji istragu čine „i jasnijom i tajnovitijom“ (Isti: 70). Tada se serija zagonetnih činova pretvara u jedan veliki zagonetni čin. U drugom obliku ili obliku potjere zagonetni je čin otkriveni čin. Čitatelj zna tko je ubojica jer je svjedočio zločinu. Pokušava se otkriti zašto je to učinio. Blok istrage sveden je na minimum i progonitelj je u pravilu odmah na početku na dobrom tragu (Isti: 84). U obliku prijetnje dominira prijeteći čin ili serija djela, a likovi koji su ugroženi osjećaju strah, tjeskobu, nesigurnost i ostale negativne osjećaje te su oni u prvom planu. Ugroženi žele restrukturirati svijet i vratiti mu red. Dominantan je blok pripreme. Uz pripremanje zločina istovremeno se razvija i blok istrage jer

ugroženi lik nastoji izbjeći prijetnju tako što pokušava odgonetnuti i preduhitriti izvršenje prijetećega čina. (Lasić, 1973: 93). U zadnjem obliku ili obliku akcije postoji neki čin koji je u početku samo mogućnosti i pojedinac ili grupa ima odgovarajući program da bi taj čin mogao biti izvršen. Čitatelja cijelo vrijeme prati sumnja u taj čin. Čitatelj se pita hoće li se taj čin ostvariti i je li to doista ono što se želi postići ili je u službi nečeg drugog (Isti: 105) Taj je oblik granični oblik kriminalističkog romana jer se približava linearnoj naraciji.

Pavao Pavličić tvrdi da kriminalistički roman ne može bez „razlike između privida i istine“ (Pavličić, 2008: 7). Na prvi se pogled čini da se nešto dogodilo na jedan način, a kasnije se saznaje da je ipak bilo drukčije. Što ima više takvih razlika, roman je bolji. „A u krimiću se događa upravo to: njegova je osnovna pretpostavka da uvijek postoji razlika između privida i istine i da je ta razlika silno važna; krimić stvara svijet koji je sav zasnovan na toj razlici, svijet u kojemu sve, i dobro i zlo, iz te razlike proizlazi i u nju se vraća.“ (Isti: 7) Takvi se primjeri mogu pronaći u brojnim kriminalističkim romanima. Mehanizam krimića pokreće se zbog nekog nasilnog čina. (Isti: 16) Često je napadnut i istražitelj, a i on sam napada da bi se obranio i kaznio zločinca. Pavličić tvrdi da nasilje zbog toga ima važnu ulogu u razvoju radnje i bez njega krimić ne bi mogao postojati. Prostor je u krimiću ograničen, neovisno o tome je li to prostor u doslovnom fizičkom smislu ili u prenesenom. „Prostorom romana može se, npr., smatrati neka brojna i jako povezana obitelj, ili neka druga grupa ljudi povezana zajedničkom sudbinom.“ (Isti: 34). Osim prostora, u krimiću je ograničeno i vrijeme. Radnja se uglavnom odvija u kraćem vremenskom razdoblju. „Drugim riječima, kad bi radnja krimića trajala dugo, godinama, to bi značilo da toliko traje i istraga; kad bi toliko trajala istraga, to bi značilo da zločin još nije pobijeđen; a kad zločin toliko dugo ne bi bio pobijeđen, to bi značilo da je on nešto što traje, da on nije eksces, nego stanje.“ (Isti: 40) Takva priča u kojoj bi se opisivalo stanje bio bi društveni roman. (Isti: 40) Prostor i vrijeme ograničeni su da bi se održala napetost i na taj način zadržala čitateljeva pažnja. U krimiću se mogu pronaći opisi, ali nema ih puno. U opisima se iznose detalji koji su važni za radnju (Isti: 44). Kada bi u kriminalističkom romanu bilo previše opisa, nestala bi napetost.

Pavličić tvrdi da postoje tri tipa ubojica. Prvi je tip racionalni ubojica i njega motivira korist. Za razliku od racionalnog, ubojicu koji je emocionalni tip motivira udovoljenje strasti (npr. ljubomora, zavist, osveta ili pravda). Ubojica može biti i kombinacija racionalnog i emocionalnog tipa. Takvi ubojice idu za koristi, ali tu korist drugi teško mogu shvatiti. Oni imaju „snažne emocije, ali su one pretvorene u logiku i metodu iz koje su obične emocije posve nestale“. (Isti: 56-57).

Postoji nekoliko žanrova kriminalističkog romana koje navodi John Scaggs. To su krimići koji pripadaju tzv. zlatnom dobu, tvrdo kuhana proza, žanr policijske procedure, kriminalistički triler i povijesna kriminalistička proza (Scaggs, 2005.). Važno je naglasiti da se u brojnim krimićima javlja socijalno-kritička dimenzija. U sljedećim će poglavljima biti opisana glavna obilježja žanra policijske procedure i tvrdo kuhane proze jer su te vrste relevantne za analizu izabranih romana u radu, a zatim slijedi poglavlje o socijalno-kritičkim obilježjima krimića koja također treba istaknuti.

2.1. Žanr policijske procedure

Žanr policijske procedure nastao je 30-ih godina 20. stoljeća na francuskom govornom području, a sredinom stoljeća proširio se Europom i Amerikom. Začetnikom se smatra Georges Simenon, autor serijala o inspektoru Maigretu (Milutinović, 2015: 134). Za razliku od klasičnih i tvrdo kuhanih krimića, u žanru policijske procedure policija nema negativno određenje. Prikazuje se rad policijskoga tima ili je naglašeniji prikaz rada profesionalnoga policijskog istražitelja. U istrazi su prikazani autentični policijski postupci. Glavni je istražitelj lik profesionalnoga policajca koji uglavnom naknadno dolazi na mjesto zločina, nakon što su policijski timovi započeli istragu. Pripovijedanje se u pravilu odvija u 3. licu jednine. Na taj se način želi postići objektivnost u pripovijedanju pa je zbog toga vidljiva bliskost žanra realizmu, kao i zbog realnih opisa policijskih procedura i metoda (Scaggs, 2005: 93). Policijski inspektori prikazani su u svom svakodnevnom okruženju (Milutinović: 2015: 130). Po svojoj metodologiji mogu biti bliski istražiteljima iz zlatnoga doba, ali i iz tvrdo kuhane proze. Razlika je u tome što su u istragu uključeni forenzički i kriminološki postupci (Milutinović, 2015: 131). Utjecaj tvrdo kuhane proze vidljiv je u prikazu korumpiranog društva, velegrada, podzemlja i nižih društvenih slojeva kao i u iznošenju kritike zbog navedenih loših pojava u društvu. U prvim krimićima tog žanra radnja se odvija u urbanom okruženju, a razvojem žanra dolazi do pojave ruralnih mjesta radnje (Scaggs, 2005: 88). Mediji i politika često su uključeni i inspektorov nadređeni zbog toga često vrši pritisak da se što prije riješi slučaj (Milutinović, 2015: 131). U romanima se zbog toga često pojavljuje i kritika medija jer je njihov cilj što prije objaviti informacije koje su često iskrivljene i mogu nepovoljno utjecati na tijek istrage. Likovi istražitelja u žanru policijske procedure nisu toliko ekscentrični po svojim karakteristikama osobinama kao što je slučaj u klasičnim krimićima, nego više po svojoj odanosti poslu i viteškom kodeksu kao u tvrdo kuhanim krimićima (Milutinović, 2015: 132).

2.2. Tvrdo kuhana proza

Tvrdo kuhani kriminalistički romani povezuju se s američkim autorima koji su pisali u prvoj polovici 20. stoljeća. Najpoznatiji su predstavnici Dashiell Hammet, Raymond Chandler i Mickey Spillane. U kriminalističkim romanima koji imaju obilježja tvrdo kuhane proze glavni je istražitelj privatni detektiv koji istražuje neovisno o policiji. On je većinom i pripovjedač koji izvještava čitatelja u 1. licu jednine. Pripadnici policije često su opisani kao loši i korumpirani (Milutinović, 2015: 130). Istražitelj se zato koristi vlastitim metodama pri istraživanju i želi otkriti pravu istinu, a policija ju često pokušava prikriti. Radnja započinje *in medias res*. Zločini mogu biti povezani s organiziranim kriminalom. Moderni grad u romanu je prikazan kao mjesto gdje je raširena upotreba droge, nasilje, zagađenje, ali i pokvarenost modernog društva koja prijete samom detektivu (Scaggs, 2005: 70). Zbog takvih prikaza urbanih naselja i građana koji u njima žive u tvrdo kuhanoj prozi često se može vidjeti kritika društva u kojem ima mnogo nasilnika, prevaranata, korumpiranih policajaca, političara i ostalih negativno prikazanih pojedinaca. Povremeno se istražitelj oslanja na forenziku, pogotovo u prikupljanju podataka i ispitivanju mjesta zločina (Milutinović, 2015: 130). Istražitelj vješto upotrebljava oružje i dobro poznaje borilačke vještine. Često se opisuje njegovo kretanje od mjesta do mjesta (Scaggs, 2005: 59). Naglasak je stavljen na snagu istražitelja jer je zbog razvoja žanra, ali i razvoja društva akcija postajala sve zanimljivija (Pavličić, 2008: 61) Tijekom ispitivanja svjedoka primjenjuju se nasilje i prijetnje kao metode. Istražitelj je ekscentričan, ali ne toliko u smislu svoje osobnosti, nego zbog svoje nepripadnosti korumpiranoj okolini (Milutinović: 2015: 132). U romanima se pojavljuju likovi fatalnih žena koje su antiteza detektivu (Scaggs, 2005: 77). One izvana izgledaju ranjivo, ali zapravo predstavljaju opasnost te pokušavaju iskoristiti istražiteljevu čast i viteški pristup (Scaggs, 2005: 77).

2.3. Socijalno-kritička obilježja krimića

U brojnim je kriminalističkim romanima istaknuta socijalno-kritička dimenzija. Antonio-Toni Juričić tvrdi da su na hrvatske krimiće utjecali „događaji opće povijesti toliko da se preko njegova sadržaja mogu iščitavati promjene koje su se događale u našem društvu“ (Juričić, 2010: 37). U početku su motivi za zločine bili privatni, a kasnije kriminalistički romani počinju zahvaćati „šire društvene probleme“ (Isti: 21). Vladan Čutura zaključuje da su kriminalna ponašanja odraz „gospodarskih i političkih struktura i uređenja“ te iz njih proizlaze, a

„kriminologija i kazneno pravo“ često su bile „oruđe u obrani takvih struktura“ (Čutura, 2018: 193). Krimiće se „potrudio oko kritike korupcije, prostitucije mafijaških poslova, političke konkurencije“ (Juričić, 2010: 21). Kritika može prijeći s lokalne razine na nacionalnu, pa čak i planetarnu. Govoreći o raširenosti zločina, Juričić razlikuje i kategorije krimića: kolektivna drama koja obuhvaća prostor grada, špijunski krimić koji opisuje „velike zavjere, prevare, ubojstva lidera“, politički triler, planetarni triler i SF krimić koji nastaje „sedinjavanjem elemenata krimića i znanstveno-fantastične literature“ (Isti: 21). Socijalni i politički elementi u kriminalističkim romanima razlikuju se „ovisno o sklonostima autora, vremenu nastajanja, te samom razvoju žanrovskih konvencija“ (Isti: 40). U hrvatskim kriminalističkim romanima koji pripadaju prvom razdoblju nije toliko izražena društvena kritika (isti: 82). Sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća sve je izraženiji „sociokritički podtekst“ (Juričić, 2010: 86), a to se nastavlja i u novijim krimićima. Prema stvarnim događajima i promjenama često se upućuju kritike i komentari, a to je vidljivo ne samo u hrvatskim krimićima nego i u skandinavskim. Lana Molvarec zaključuje da su hrvatski kriminalistički romani bliski „europskoj, tzv. socijalnoj struji krimića“ (Molvarec, 2012.).

3. Lik u književnom djelu

Da bi se moglo pristupiti analizi likova istražitelja u kriminalističkim romanima, prvo je potrebno objasniti što je lik u književnom djelu. Književni lik mogao bi se najjednostavnije definirati kao nositelj ili sudionik radnje u djelu. Maša Grdešić kaže da su likovi elementi pripovjednog teksta koji navode čitatelja na usporedbu sa zbiljom, stvarnim ljudima oko sebe i sa samim sobom (Grdešić, 2015: 61). U *Uvodu u naratologiju* spomenute su dvije teorije o likovima. Prvu skupinu čine realisti koji smatraju da književni likovi mogu oponašati ljude i steći neovisnost od događaja, likovi se stoga mogu „izdvojiti iz teksta i promatrati zasebno“ (Ista: 64). Druga su struja puristi. Oni naglašavaju „posebnost likova“ u pripovjednim tekstovima, „njihovu verbalnu i nereferencijalnu prirodu“ (Ista: 64). Pristupaju likovima kao drugim motivima u tekstu i time „poništavaju njihovu osobitost“ (Ista: 64). Shlomith Rimmon-Kenan zalaže se za pomirenje tih dvaju teorija te vjeruje da je likove moguće promatrati i „kao 'osobe' i kao dijelove strukture“ ako se prihvati da „te dvije ekstremne pozicije zapravo pripadaju različitim aspektima pripovjednih tekstova, priči i tekstu“ (Ista: 64). Vladimir Propp u *Morfologiji bajke* grupirao je likove ovisno o tome koju funkciju izvršavaju u bajci. To su „zlikovac, davatelj, pomoćnik, princeza (tražena osoba) i njezin otac, pošiljatelj, junak i lažni junak“ (Ista: 62). Njegov se model naziva aktantski model. Grdešić tvrdi da bi se takav model mogao primijeniti ne samo na bajke nego i na popularne žanrove kao što su kriminalistički i ljubavni romani (Ista: 62). Tako u kriminalističkom romanu postoji zločinac, istražitelj, njegov pomoćnik, svjedok, žrtva i ostali likovi koji također imaju svoje funkcije. Postoji i apstraktniji i univerzalniji modela Algirdasa Julienu Greimasa koji se može primijeniti na sve vrste književnih djela, a sastoji se od šest elemenata. To su subjekt i objekt, pošiljatelj i primatelj te pomoćnik i protivnik (Ista: 62). Kada je riječ o klasifikaciji likova, spomenuti Rimmon-Kenan poziva se na klasifikaciju likova Josepha Ewena koja se sastoji od triju kriterija, a to su „kompleksnost, razvoj i unutarnji život“ (Ista: 65). Kompleksnost se odnosi na to je li kod lika dominantna jedna osobina ili ima veći broj svojstava. Drugi je kriterij razvoj. Ako se lik tijekom radnje mijenja, on je dinamičan i razvija se. Ako se ne mijenja, statičan je i ostaje isti do kraja romana. Treći kriterij, unutarnji život, odnosi se na misli i osjećaje likova koji mogu biti vidljivi čitatelju, ali ne moraju (Ista: 65).

Grdešić navodi da „čitatelj nema izravan pristup likovima, već ih mora (re)konstruirati pomoću raznih informacija razasutih u tekstu.“ (Ista: 67) Čitajući razmišljanja lika, njegove razgovore s drugim likovima, prikaze odnosa itd. čitatelj može steći dojam o tome kakav je taj lik.

Rimmon-Kenan, pozivajući se na Ewenovu teoriju, razlikuje dvije „vrste tekstualnih indicija karaktera: izravnu definiciju i neizravnu prezentaciju“ (Ista: 68). Izravna definicija izravno opisuje osobine nekog lika. Pouzdana je ako dolazi od sveznajućeg pripovjedača. Ako je izvor informacije drugi lik, ta informacija više govori o onome „koji govori“, a ne o onome „o kome se govori“ (Ista: 69). Česta je karakterizacija neizravnom prezentacijom, a odnosi se na radnje lika (rutinske i nerutinske), govor (izgovoreni i unutarnji), vanjski izgled i okolinu (fizičko i ljudsko okruženje) (Ista: 71-79). Rimmon-Kenan tvrdi da analogija dodatno pojačava karakterizaciju. Postoje tri načina, a to su analogna imena, analogan krajolik i analogija između likova (Ista: 80). Analogijom se mogu naglasiti i sličnosti, ali i kontrast između elemenata koji se uspoređuju (Ista: 80).

Milivoj Solar tvrdi da književni lik predstavlja „važan činilac analize mnogih književnih djela.“ (Solar, 1986: 50) Ako se govori o psihičkim osobinama lika, često se upotrebljava pojam karakter. Solar kaže da se analiza karaktera odvija u dva pravca. U prvom se slučaju pokušava „zahvatiti i objasniti tip čovjeka koji se u književnom djelu opisuje, tj. radi se o „nekoj vrsti tematske analize“ (Isti: 50). Karakter u književnom djelu može biti oblikovan prema stvarnim karakterima, ljudskim tipovima, vrstama ili pojedincima, a oni mogu biti nositelji važnih svojstava za utvrđivanje različitih osobina (Isti: 50). U drugom je slučaju naglasak na „postupcima u izgradnji književnog djela“ i sredstvima koja se koriste da bi se „oblikovali pojedini karakteri“ (Isti, 51). Solar kaže da su u tom slučaju važna razmišljanja lika, odnosi s drugim likovima i sl. Također naglašava da je „karakter u djelu element koji zadire u cjelokupni smisao djela“, a „sve u književnom djelu na određeni način sudjeluje u karakterizaciji“ (Isti: 51).

O osobnosti književnog lika govori i Gajo Peleš. On izlaže svoju teoriju o trima narativnim figurama koje čine značenjski ustroj romana. Riječ je o psihemskoj, sociemskoj i onemskoj narativnoj figuri (Peleš, 1999: 28). Te se figure nalaze u hijerarhijskom odnosu. Na najnižoj je razini psihemska figura ili psihem, nju obuhvaća sociemska figura ili sociem, a onemska figura ili ontem obuhvaća i psihemsku i sociemsku figuru (Isti: 228-229). Psihemska figura odnosi se na osobnost nekog lika. Njezina je jezgra vlastito ime oko kojega su okupljena svojstva, tj. atributi (Isti: 237). Ti su atributi osobine lika u nekom književnom djelu. Lik je određen i pripadnošću nekoj skupini te se tako dolazi i do sociemske figure. Ona se tvori od „semantičkih čestica“ koje „pripadaju različitim psihemskim figurama“ (Isti: 246). Skupinu čine pojedinci sa svojim osobinama, ali oni sami određeni su svojstvima koje dobivaju time što pripadaju toj skupini. Ontemska figura hijerarhijski je najviša i Peleš tvrdi da se ona odnosi na opću temu

djela ili konkretne univerzalije (Isti: 254). Tu su spomenute ideje koje likovi zastupaju. Za analizu cijelog romana, kao i za analizu likova, važno je promatrati sve navedene figure jer su povezane i svaka doprinosi sveukupnom tumačenju.

Navedene se teorije mogu primijeniti i na kriminalistički roman. Svi likovi, uključujući i likove istražitelja koji će biti promatrani u radu, nose različite osobine. Kod nekih je likova istaknuto više osobina, a kod nekih manje. Čitatelj povezuje ono što mu je dano u tekstu i na taj način stvara svoju predodžbu određenog lika. Osobine likovima ponekad eksplicitno daje pripovjedač, a ponekad se one naziru iz postupaka samog lika, iz radnji koje obavlja, razgovora, mišljenja i razgovora drugih itd. Istražitelj je osoba koja osim posla koji obavlja ima i privatni život. Njegove osobine dolaze do izražaja u svim situacijama. Pretpostavlja se da je istražitelj uspješan u poslu, koristi se određenim metodama da bi pronašao krivca, moralna je osoba. Pripada određenoj skupini, npr. obitelji ili kolegama u svom okruženju, a ta ga skupina određuje. On može biti nositelj ideje pravednosti jer se bori za istinu i želi pronaći pravog krivca koji je počinio neki zločin. O tome kakvi su likovi istražitelja u izabranim kriminalističkim romanima bit će rečeno u sljedećim poglavljima rada.

4. Likovi istražitelja u kriminalističkim romanima

Osim likova zločinaca u kriminalističkim romanima, za radnju su vrlo važni likovi istražitelja. Oni istražuju zločine, ispituju svjedoke i skupljaju podatke, a sve to rade s ciljem da pronađu krivca. Budući da ima mnogo različitih vrsta kriminalističkih romana, ima i mnogo različitih tipova istražitelja. Jedan je od tipova istražitelja detektiv amater. Scaggs tvrdi da istražitelji amateri obično imaju izvor prihoda od kojih mogu živjeti, stoga im posao istražitelja služi samo kao hobi i ne oslanjaju se na istražiteljske sposobnosti da bi zaradili za život (Scaggs, 2005: 40). Drugi je tip istražitelja privatni detektiv. Takva je vrsta istražitelja karakteristična za tvrdo kuhanu prozu. Scaggs kaže da naziv „privatni detektiv“ upućuje na to da takav lik istražuje sam za sebe, ali i da je uglavnom on pripovjedač u prvom licu (Isti: 59). Osamljen je i otuđen, živi i radi sam te slijedi svoja pravila (Isti: 60). Za razliku od detektiva amatera, privatnom detektivu posao istražitelja donosi zaradu za život (Isti: 60). Još jedan oblik istražitelja kojemu je istražiteljski posao izvor prihoda jest policajac. Riječ je o profesionalnom tipu istražitelja. Policijski inspektor dio je policijskog tima i državnog aparata koji izvršava nadzor i na taj način doprinosi društvu (Isti: 89) Policijski inspektori pojavljuju se u romanima policijske procedure. Iako je riječ o skupini stručnjaka, zločin rješava jedan istaknuti policijski inspektor koji zauzima sličnu poziciju kao privatni detektiv u tvrdo kuhanoj prozi (Isti: 90).

Pavličić tvrdi da je jedno od važnih obilježja kriminalističkih romana hiperboličnost. U početku su detektivi u krimićima bili logičari i nalikovali su znanstvenicima (Pavličić, 2008: 61). Koristili su se logičkim metodama pri rješavanju zločina. Takav je tip detektiva Hercules Poirot u romanima Agathe Christie. Kasnije se naglašava snaga istražitelja kao što je slučaj u tvrdo kuhanim kriminalističkim romanima. Istražitelji sada često koriste nasilje i prijetnje da bi došli do važnih informacija. I u jednom i u drugom slučaju bila je pretjerano naglašena njihova glavna osobina. U brojnim suvremenim krimićima istražitelji su kao obični ljudi. Više nije naglasak na njihovom izvanrednom intelektu ili iznadprosječnoj snazi. „Ne samo da kadikad krivo zaključuju i lutaju u istrazi, ne samo da im i slučaj često pomaže, nego ponekad dobivaju i batine, a znade im se dogoditi i da ispadnu kukavice.“ (Isti: 62) Unatoč tome što su više nalik običnim ljudima, hiperboličnost se javlja čak i kod takvog tipa junaka. Često je naglašena neka njihova moralna ili karakterna osobina (Isti: 64) Istražitelji u krimićima često su pušači, moralisti, osamljenici, ovisnici o alkoholu i sl. Hiperboličnost je tu jer stoji u vezi sa zločinom i zaokuplja pažnju čitatelja. (Isti: 64) Budući da je zločin nešto što samo po sebi prelazi granice

uobičajenog ponašanja, naglašenim osobinama istražitelja taj se odnos pokušava dovesti u ravnotežu (Isti: 64).

Istražitelji u kriminalističkim romanima mogu biti prikazani kao čudaci (Pavličić, 2008: 67). Oni mogu biti neobični zbog svog fizičkog izgleda ili ponašanja. Postoji više razloga zašto je tako. Moguće je da se na taj način pokušava postići uvjerljivost, simpatičnost ili autentičnost zbog kojih će ih čitatelj zapamtiti ili razlikovati od drugih likova (Isti: 68). Pavličić tvrdi da je najvažniji razlog to što istražitelj djeluje u svijetu koji je sličan stvarnom, a u njemu istina i pravda ne vrijede mnogo (Isti: 70). Zato su potrebne takve neobične osobnosti koje će se potruditi da riješe zločine i zadovolje pravdu (Isti: 71). Još je jedna od karakteristika istražitelja u romanima osamljenost. Istražitelji se često u potpunosti posvete istrazi i nemaju vremena za privatni život. Njihovi problemi na poslu često se odražavaju i na odnose s drugima, a vrijedi i obrnuto. O njihovom životu saznaje se malo. U pravilu su neoženjeni, a o njihovu porijeklu i roditeljima čitatelj najčešće ne saznaje ništa (Isti: 191). Pavličić kaže da su istražitelji u krimićima uvijek osamljeni, neovisno o tome imaju li pomoćnike, prijatelje ili obitelj. Usamljeni su zato što do rješenja glavne zagonetke uvijek dolazi pojedinac (Isti: 73). U stvarnom životu u istrazi sudjeluje cijeli policijski tim. Ako u romanu postoji policijski tim koji istražuje, u prvi će plan uvijek doći pojedinac koji će otkriti ono ključno. To je jedan od zakona kriminalističkoga romana (Isti: 74).

5. Likovi istražitelja u hrvatskim kriminalističkim romanima

U radu su analizirana četiri lika istražitelja iz hrvatskih kriminalističkih romana. U trima romanima prevladavaju obilježja žanra policijske procedure i kao lik istražitelja javlja se policajac. To su romani *Tajna kanarinčeve krletke* (1962.) Milana Nikolića, *Zavirivanje* (1985.) Gorana Tribusona i *Smrt dolazi sa suncem* (2002.) Irene Vrkljan. U četvrtom romanu glavni je lik novinar koji je ujedno i amaterski istražitelj. Naznačena su obilježja policijske procedure, ali glavni istražitelj nije policijski inspektor. Riječ je o romanu *Tri petka u travnju* (2015.) Pavla Pavličića.

Prvi je i najstariji u nizu hrvatskih krimića roman *Tajna kanarinčeve krletke* autora Milana Nikolića¹. Riječ je o žanrovski hibridnom romanu koji ima obilježja policijske procedure, ali i tvrdo kuhane proze. Glavni je istražitelj Rafik koji je na tajnom zadatku. U romanu se istražuju zločini koji su povezani s organizacijama koje se bave krivotvorenjem novca. Dogodila su se ubojstva i otmice, a Rafik se pokušava uklopiti među kriminalce da bi pronašao krivca. U romanu se često opisuju fizički obračuni i upotrebljava se oružje. Još jedno od obilježja tvrdo kuhane proze jesu i lijepe žene koje se pojavljuju u romanu. Neke od njih umiješane su u kriminalne radnje, a druge su postale žrtve ili surađuju s istražiteljem. Postoji policijski tim koji istražuje zločine, ali Rafik s njima ne surađuje. On zna puno više od policijskih službenika, a oni ga čak počinju i progoniti smatrajući ga osumnjičenim za ubojstva.

Drugi je analizirani lik istražitelja Nikola Banić iz romana *Zavirivanje* Gorana Tribusona². Nikola Banić policijski je inspektor koji istražuje zločin zajedno s ostalim policajcima. Roman ima obilježja policijske procedure jer u analizi mjesta zločina i istrazi sudjeluju profesionalni policijski službenici. Banić u početku istražuje lažnu ucjenu, a kasnije i ubojstvo jedne mlade

¹ Milan Nikolić (1924. – 1970.) hrvatski je književnik koji je objavio tridesetak romana među kojima prevladavaju krimići (Nemec, 2003: 235). Prvi je njego roman *Prsten s ružom* (1957.). Njegovi su najpoznatiji romani *Kristalna pepeljara* (1962.), *Tajna kanarinčeve krletke* (1962.), *Ulaznica za pakao* (1964.), *Ulica večnog vetra* (1965.) i *Četiri pokojna šerifa* (1967.). U njegovim su romanima vidljivi utjecaji Georges Simenona i Mickeya Spillanae, stoga Nikolića često nazivaju „Virovitičkim Simenomom“ (Brešić, 2004: 219). Nikolić se zajedno s Ivanom Raosom, Nenadom Briwyjem, Brankom Belanom i Milanom Osmakom svrstava u „prvo razdoblje hrvatskoga kriminalističkoga žanra“ (Juričić, 2010: 80), a to razdoblje obuhvaća 50-e i 60-e godine 20. stoljeća.

² Goran Tribuson (1948.) hrvatski je književnik i scenarist. Kao i Pavličić, na početku svoga stvaralaštva istaknuo se romanima koji su na tragu poetike fantastike, a pisao je i djela koja tematiziraju generacijske mitove i stereotipe te kriminalističke romane (Nemec, 2003: 311). Njegovi su najpoznatiji romani *Snijeg u Heidelbergu* (1980.), *Čuješ li nas*, *Frido Štern* (1981.), *Ruski rulet* (1982.), *Polagana predaja* (1984.), *Legija stranaca* (1985.), *Povijest pornografije* (1988.), *Zavirivanje* (1985.), *Made in U. S. A.* (1986.), *Uzvratni susret* (1986.), *Siva zona* (1989.), *Dublja strana zaljeva* (1991.), *Noćna smjena* (1996.), *Bijesne lisice* (2000.), *Gorka čokolada* (2004.), *Susjed u nevolji* (2014.), *Propali kongres* (2014.) i *Sestrica s jezera* (2015.). Goran Tribuson piše kriminalističke romane u drugom razdoblju hrvatskog krimića koje se pojavljuje 70-ih i 80-ih godina 20. stoljeća (Juričić, 2010: 87), a s pisanjem nastavlja i kasnije te dalje prenosi „svoje žanrovske poetike“ i „popularne glavne junake“ (Juričić, 2010: 91) koji se suočavaju s novim zločinima.

djevojke te se saznaju brojne skrivene tajne koje kriju ostali likovi u romanu. U romanu dominira blok istrage. Banić pokušava naći krivca i ispituje žrtvine poznanike da bi pronašao ubojicu. U romanu su naglašene razlike između bogatih i siromašnih o kojima progovara i sam inspektor, a novac i bijes glavni su motivi za djelovanje likova u romanu.

Jedan je od istražitelja koji su policajci i lik Lea Wintera, istražitelja u romanu *Smrt dolazi sa suncem*, a roman je napisala Irena Vrkljan³. Riječ je o specifičnom kriminalističkom romanu, stoga je takav i glavni istražitelj. Roman ima elemente žanra policijske procedure jer zločin istražuju policijski inspektori iz jedne policijske postaje u Beču. Zločin koji se dogodio jest ubojstvo slikara Ive Roka. U romanu je dominantan blok istrage zločina jer je krivac nepoznat, a istražitelj slijedi niz tragova da bi ga pronašao. Iako se istražiteljima na prvi pogled čini da je riječ o samoubojstvu, otkrivaju se mnoge tajne koje okružuju likove. U romanu važnu ulogu ima umjetnost. Za otkrivanje zagonetke ključnu ulogu imaju upravo slike ubijenog slikara. Osim slikarstva, u romanu su prisutni citati iz tekstova književnika. Riječ je o Heimitu von Dodereru i Virginiji Woolf. Citati imaju važno značenje za roman jer nose određenu simboliku. Povezani su sa nesretnim sudbinama ljudi, ali i sa sudbinom Beča kao grada koji se mijenja. *Smrt dolazi sa suncem* nastavak je romana *Posljednje putovanje u Beč*. Dunja Detoni Dujmić prvi roman o Leu Winteru nazvala je art-krimičem (Detoni Dujmić, 2011: 167), a ista bi se odrednica mogla pripisati i romanu *Smrt dolazi sa suncem* zbog važnosti umjetnosti te intermedijalnosti i intertekstualnosti koja se pojavljuje u romanu.

Četvrti je hrvatski kriminalistički roman *Tri petka u travnju* autora Pavla Pavličića⁴. Od ostalih romana razlikuje se po tome što je glavni istražitelj zapravo novinar, tj. detektiv amater. Ivo Remetin zagrebački je novinar koji piše za crnu kroniku, a često se nađe u ulozi istražitelja zločina. Radnja u romanu smještena je u Osijek te su zločini počinjeni upravo u tom gradu.

³ Irena Vrkljan (1930.) hrvatska je književnica i prevoditeljica. Svoje je književno stvaralaštvo započela pisanjem poezije. Jedna je od predstavnica ženskog pisma u hrvatskoj književnosti (Nemec, 2003: 345). Njezin je prvi takav roman *Svila, škare* (1984.) koji u prvi plan stavlja potragu ženskog subjekta za vlastitim identitetom i samopotvrđivanjem. Osim navedenog, njezini su romani *Marina ili o biografiji* (1987.) *Berlinski rukopis* (1988.), *Dora, ove jeseni* (1991.), *Zelene čarape* (2005.) i *Sestra, kao iza stakla* (2006.) (Nemec, 2003: 350). Okušala se i u žanru kriminalističkog romana napisavši *Posljednje putovanje u Beč* (2000.) i *Smrt dolazi sa suncem* (2002.). Krimiçi Irene Vrkljan pojavljuju se u trećem razdoblju hrvatskog kriminalističkog romana (Juričić, 2010: 90).

⁴ Pavao Pavličić (1946.) hrvatski je književnik, znanstvenik i prevoditelj. U hrvatsku je književnost ušao s naraštajem fantastičara svojom zbirkom *Lađa od vode* (1972.). Njegov opus sastoji se od stotinjak romana, a značajan je doprinos dao svojim znanstvenim istraživanjima u književnosti. Prvi je njegov kriminalistički roman *Plava ruža* (1977.) (Nemec, 2003: 300), a autor je i sljedećih romana: *Stroj za maglu* (1978.), *Umjetni orao* (1979.), *Press* (1980.), *Pjesma za rastanak* (1982.), *Rakova djeca* (1988.), *Mrtva voda* (2003.), *Krvnik u kući* (2004.), *Zmijaska serenada* (2005.), *Žive igračke* (2009.), *Krvna veza*, (2014.), *Crveno pile* (2014.) *Tajno ime* (2015.), *Tri petka u travnju* (2015.), *Hladna fronta* (2016.), *Štićena osoba* (2019.). Pavličić se sa svojim krimićima pojavljuje u drugom razdoblju (70-e i 80-e godine 20. stoljeća), a nastavlja ih pisati i u vrijeme kada nastupa treće razdoblje (Juričić, 2010: 91).

Remetin je svaki petak provodio tamo da bi održao predavanja mladim novinarima, a za vrijeme njegova boravka dogodila su se tri ubojstva. Za rješavanje zločina važno je posezanje za prošlošću u kojoj se krije ključ zagonetke. U romanu su naznačene obilježja žanra policijske procedure. Postoji policijski tim sastavljen od inspektora, forenzičara i ostalih djelatnika, ali glavni istražitelj nije policijski inspektor, nego Ivo Remetin, lik novinara kao amaterskog istražitelja. On provodi samostalnu istragu paralelno s policijskim timom, ali surađuje s policijskim timom, ali s policajcima nije u sukobu, nego mu i oni daju priznanje za doprinos u istrazi.

5.1. Istražitelj Rafik u romanu *Tajna kanarinčeve krletke* Milana Nikolića

U romanu *Tajna kanarinčeve krletke* autora Milana Nikolića glavni je istražitelj Rafik. Budući da je roman objavljen 1962. godine, pripada prvom razdoblju hrvatskog krimića koje obuhvaća pedesete i šezdesete godine 20. stoljeća. Roman započinje ubojstvom jednog starijeg čovjeka, a nastavlja se drugim ubojstvima i nestancima koji su povezani sa skupinom koja se bavi krivotvorenjem novca. Rafikov je cilj zauzeti mjesto jednog od pripadnika skupine i istražiti slučajeve. On je detektiv na tajnom zadatku i do kraja romana čitatelj ne saznaje tko je on zapravo i tko ga je poslao u istragu. Čitatelju se može učiniti da je riječ o kriminalcu, tj. stvarnom pripadniku jednoj od suprotstavljenih strana u organiziranom kriminalu. Rafik je zapravo djelatnik zagrebačkog SUP-a koji inače živi u Zagrebu, a radnja romana odvija se u manjem turističkom priobalnom gradiću. Iz teksta se može naslutiti da je riječ o gradiću u blizini Rijeke. Tek na kraju romana prikazan je Rafikov razgovor s načelnikom u kojemu se razjašnjava njegova uloga.

„Jedini način da se otkrije tko se nalazi iza tog plaćenog kurira jeste da se netko umjesto njega javi na određeno mjesto i poveže s falsifikatorima... A to bi trebalo da budeš ti...!“
(Nikolić, 2018: 240)

Načelnik ga je poslao da razotkrije grupu kriminalaca koja se bavi krivotvorenjem novca. U romanu se pojavljuju lokalni policajci koji istražuju zločine, ali Rafik nije jedan od njih, nego istražuje sam. U jednom trenutku policija čak i sumnja da je on ubojica. Glavni istražitelj Rafik, a i cijeli roman, ima obilježja tvrdo kuhane proze. Roman je ispričovijedan u prvom licu iz Rafikove perspektive. Rafik je vrlo snalažljiv i dobro poznaje borilačke vještine. Poznavanje

borilačkih vještina i korištenje nasilja kao metode u istrazi jedno je od glavnih obilježja tvrdo kuhane proze (Milutinović, 2015: 131).

„Istovremeno sam se pripremio da mu na eventualni udarac odgovorim jednim prokušanim zahvatom „džiu-džica“, koji mi je bio dobro poznat.“ (Nikolić, 2018: 19)

„Udarac moje ljevice nabio mu je glavu u zid garaže, tako da se jednostavno skljojao na zemlju...“ (Nikolić, 2018: 78)

U romanu su česti fizički obračuni i nema klasičnog ispitivanja svjedoka. Rafik pokušava informacije od ostalih likova dobiti pomoću prijatni i nasilja. Nasiljem se koriste i njegovi protivnici i društvo je prikazano kao puno kriminala. Scaggs takve negativne opise društva navodi kao značajke tvrdo kuhane proze (Scaggs, 2005: 70). U svojoj komunikaciji tijekom obavljanja zadatka Rafik se koristi tajnim kodovima i lozinkama kako bi se identificirao kao član skupine.

„Odgovor na lozinku bio je ispravan. Dakle, čovjek je pravi.“ (Nikolić, 2018: 59)

Osim što izvrsno poznaje borilačke vještine, Rafik je vješt vozač, a to se može vidjeti u sljedećim citatima:

„Vještim manevrom okrenuo sam „fiću“ u obrnuti smjer i pošao natrag, odakle sam i došao.“ (Nikolić, 2018: 33)

„Brzo sam prebacivao brzine iz jedne u drugu, pritišćući neprestano papučicu za gas, kako bih što prije uhvatio punu brzinu, a da to ipak ne izaziva ničiju pomisao na bijeg.“ (205)

Pripovjedač je u romanu sam Rafik i često opisuje vožnju automobilom. Opisani su zavoji kojima prolazi, prepreke, a česti su i opisi automobila. Iz tih se opisa vidi da Rafik dobro poznaje različite vrste i dijelove automobila.

„Umjesto konvencionalnog motora, koji bi odgovarao takvom zastarjelom tipu automobila, ovdje je bio ugrađen avionski motor, novi novcati BMW od 120 konjskih snaga kakav služi za pokretanje malenih sportskih aviona!“ (Nikolić, 2018: 77)

Opisima vožnje i automobila naglašava se kretanje, a kretanje od mjesta do mjesta također je jedna od značajki tvrdo kuhanih kriminalističkih romana (Scaggs, 2005: 59). Rafik je hladnokrvan i rijetko pokazuje osjećaje. Potresenost zbog smrti osoba koje susreće brzo ga prolazi. Lukav je i dosjetljiv. Na prvi pogled donosi točnu prosudbu o tome je li osoba zločinac ili ne. Koristi se različitim metodama da bi došao do onoga što želi.

„Želio sam da među tim ljudima izazovem zabunu i u tome sam uspio.“ (Nikolić, 2018: 225)

U navedenom se citatu vidi da Rafik lukavo pokušava zbuniti protivnike da bi ih naveo na to da jedni druge smatraju glavnim suparnicima, zbog toga on pokazuje i karakteristike profesionalnog policijskog istražitelja. Na taj je način Rafik skrenuo pozornost protivnika i izvukao se iz teške situacije u kojoj je bio ugrožen.

O Rafikovu privatnom životu čitatelj u romanu ne saznaje gotovo ništa. To je u skladu s Pavličićevom tezom da su istražitelji u krimićima usamljeni pa su zbog toga potpuno posvećeni istrazi (Pavličić, 2008: 191). Budući da je na tajnom zadatku, Rafik je cijelo vrijeme usmjeren na posao i pretvara se da je jedan od kriminalaca. On ne obavlja nikakve telefonske pozive s bliskim osobama niti se one spominju u romanu. Tek na kraju romana, kada se saznaje tko je zapravo Rafik i koja je njegova uloga, otkriveno je da ima sina:

„Sa svoje strane želim da taj zadatak bude što prije obavljen, pa da onda konačno pođem na godišnji odmor. Moj sin me već željno čeka. Nije me vidio više od godinu dana. Jedva čekam da ga opet zagrlim... Zatim sam pošao na put...“ (Nikolić, 2018: 243)

Rafik ne govori tko je majka njegovog djeteta niti u kakvim je odnosima s njom. Iz navedenog se citata može vidjeti da Rafik nema slobodnog vremena i da dugo nije vidio sina. Njegovi se godišnji odmori često odgađaju i planovi mu propadnu jer ima puno posla. Tako se u ovom romanu potvrđuju obilježja koja su prisutna kod brojnih istražitelja u drugim kriminalističkim romanima. Istražitelj je usamljen te zbog posla nema vremena za obitelj.

Iako se ne opisuje Rafikov odnos s majkom njegova sina, on na tajnom zadatku susreće različite žene i otkriva se da je veliki zavodnik. Važan mu je vlastiti izgled i urednost.

„Osjećao sam se sasvim ugodno, odmoran i osvježen. Jedino što mi je smetala neobrijana brada.“ (Nikolić, 2018: 29)

Više puta u romanu govori da mu je žao što će zbog kiše, provlačenja kroz prozor i različitih prepreka uništiti svoje sivo odijelo. Sam za sebe govori da voli lijepe žene:

„– Visok sam metar i osamdeset šest centimetara, star sam trideset i dvije godine, nemam zanimanja, barem drugog zanimanja osim što volim lijepe žene i novac, a moji prijatelji me nazivaju imenom Rafik...! Nasmijala se mom odgovoru koji joj se učinio duhovit. Čudnog li ukusa...?“ (Nikolić, 2018: 24)

Slatkorječiv je i pristojan prema ženama. Njegovo ponašanje prema njima u suprotnosti je s ponašanjem prema muškarcima kojima je okružen. Muškarce često provocira, nasilan je i želi pokazati svoju fizičku nadmoć.

„Podsmjehnuo sam se muškarcu u lice, ugledavši konačno njegove mrke oči, koje su sijevale, kao da bi me najradije probole.“ (Nikolić, 2018: 13)

To se vidi i u sljedećem citatu:

„Shvatio je moje posljednje riječi kao formalni izazov. Strelovitom brzinom podigao je šaku, htijući me udariti u lice. No ja sam bio spreman i prije nego što se čovjek snašao već se nalazio na zemlji, trljajući bradu, koju sam mu čestito dohvatio snažnim desnim krošeom.“ (Nikolić, 2018: 34)

Kada su u pitanju žene, pa čak i one koje su uključene u kriminalne radnje, pristojan je i dijeli komplimente.

„Ljudina se s poštovanjem ugnula u stranu, a ja sam se galantno i duboko naklonio. Jer osoba koja se pojavila u predvorju bila je jedna žena. I to prekrasna mlada žena.“ (Nikolić, 2018: 20)

Prekrasna žena o kojoj Rafik govori u prethodnom citatu umiješana je u krivotvorenje novca i primjer je fatalne žene. Ona govori Rafiku da boluje od plućne bolesti te pokušava izgledati ranjivo što je tipično za takav tip ženskih likova u tvrdo kuhanoj prozi (Scaggs, 2005: 77). Rafik ipak kasnije uspijeva razotkriti koja je njezina prava uloga. Iako zavodi žene, Rafik ne ostvaruje ozbiljne veze s njima. Od njih uglavnom pokušava dobiti informacije koje su mu važne i korisne za istragu. Zbog posla nema vremena uspostaviti neke dublje odnose te brzo krene dalje:

„Nisam više imao volje da se s njom bavim, pa sam joj kratko rekao, ni ne sjedajući više za stol: - Djevojko, vrijeme je da pođemo. Poslovi me zovu... Uostalom, ako želite, možete se i dalje zadržati ovdje...“ (Nikolić, 2018: 62)

„Po svoj prilici je bila razočarana što je nisam poljubio na rastanku, no ja u taj tren nisam imao namjeru da se zadržavam oko takvih sentimentalnosti.“ (Nikolić, 2018: 91)

Na svom zadatku Rafik upoznaje tajnicu Linu koju poziva na piće. Ona je mlada i lijepa djevojka te mu priznaje da osjeća nešto prema njemu. Rafik tvrdi da joj ne može uzvratiti osjećaje. Potresen je njezinom smrću za koju je dijelom i sam kriv, ali nastavlja dalje bez velikog žaljenja.

„Ja sam bio onaj koji je zahtijevao od Line da se umiješa u ono što je se zapravo ni najmanje nije ticalo. I ona je to učinila, zato što je počela prema meni osjećati onaj kompleks osjećanja koji se u običnom govoru naziva ljubav. I to ju je odvelo u smrt... A ja nisam čak bio u stanju ni da joj uzvratim istim takvim osjećanjima...“ (Nikolić, 2018: 211)

Rafik je hladnokrvan i ne želi miješati osjećaje u posao. Unatoč tome želi naći osobu koja je kriva za Lininu smrt i osvetiti se. Do izražaja dolazi njegov viteški karakter koji je često prisutan u tvrdo kuhanim krimićima (Milutinović, 2015: 133). Iako nije uspio zaštititi Linu, želi pronaći krivca i pobrinuti se da pravda bude zadovoljena.

5.2. Istražitelj Nikola Banić u romanu *Zavirivanje* Gorana Tribusona

Roman *Zavirivanje* autora Gorana Tribusona objavljen je 1985. godine i prvi je u nizu Tribusonovih romana o inspektoru Nikoli Baniću. Riječ je u romanu u kojem prevladavaju obilježja žanra policijske procedure, ali istaknuta je i kritika društva. „Sociokritički podtekst“ obilježje je drugog razdoblja hrvatskog krimića (Juričić, 2010: 87), a tom razdoblju pripada i roman *Zavirivanje*. Radnja se odvija u Zagrebu osamdesetih godina 20. stoljeća. U romanu se prikazuje i društveno-političko stanje toga vremena. Na početku romana Banićev je zadatak istražiti ucjenu i otmicu, ali prijetnja se ispostavlja lažnom. Banićev posao na tom slučaju ne završava jer osoba koja je navodno oteta uskoro biva ubijena. Riječ je o mladoj djevojci Astri Guteši. Banić u romanu ispituje niz svjedoka kako bi došao do rješenja zagonetke. Iako je dio policijskog tima, sklon je samostalnom radu. Vrlo je uspješan i iskusan u složenim istragama. To se može vidjeti iz komentara koji je Baniću uputio kolega:

„Ali, inspektore Baniću – zinuo je preneraženo. – Vi imate lijepo iskustvo u ovoj struci.“ (Tribuson, 2000: 18)

Banić surađuje s mlađim kolegom Stipetićem na kojega se nikako ne može naviknuti.

„Radimo već tri godine zajedno, a ja se nikako ne mogu naviknuti na njega i na njegov način razmišljanja. Vjerojatno sam tome sam kriv. Zapravo, on se sve bolje uklapao u duh i ritam službe, a ja sam sve više bio bijela vrana na odjelu. Radio sam na složenijim slučajevima, pedantno i dugotrajno, s rukavicama na rukama, a u malim i rutinskim stvarima pokazivao sam katastrofalnu nesnalažljivost. Načelnik je jednom kazao kako nisam kriminalist, nego prokleti enigmat.“ (Tribuson, 2000: 126)

Zbog svojih problema s uklapanjem među ostale kolege Banić će kasnije postati privatni detektiv i otvoriti svoju agenciju (Nemec, 2003: 319). U ulozi šefa Banić je vrlo autoritaran. Često naređuje Stipetiću i traži od njega da slijedi zadane upute.

„- Obradi pismo – nastavih, ne dopuštajući mu da predahne. – I pobrini se za sve ostale odgovarajuće mjere.“ (Tribuson, 2000: 18)

Banić detaljno odrađuje svoj posao i ispituje sve svjedoke. Često je svojeglav pa zbog toga dobiva kritike od svog nadređenog, ali vrlo je uspješan u svom poslu, stoga nastavlja raditi po svom.

„Rano ujutro pretpostavljeni me pozvao na jedan od onih razgovora kakve smo interno zvali ribanjem.“ (Tribuson, 2000: 188)

„Znao je da sam zeznut, svojeglav tip i da me mora pustiti da radim na svoj način ili me jednostavno nogirati iz službe.“ (Tribuson, 2000: 188)

Iako je često ljut na svog kolegu Stipetića, uvijek mu daje korisne savjete:

„Ne zezaj se! I upamti: želiš li postati dobar kriminalist, moraš shvatiti da nijedan podatak nije nevažan. Sve može biti od nekakve koristi.“ (Tribuson, 2000: 37)

Iz navedenog se citata može uočiti i da je Banić vrlo predan poslu i obavlja ga savjesno i angažirano. Pokušava uočiti sve detalje koji su važni za istragu.

„Što dalje istražujem, stvari se sve više raspadaju i gube vezu i logiku.“ (Tribuson, 2000: 153)

Istraga je vrlo zapetljana i potvrđuje se Pavličićeva tvrdnja da je kod suvremenih likova istražitelja često prisutno lutanje u istrazi (Pavličić, 2008: 62). Unatoč tome Banić je sposoban i dokazuje svoje istražiteljske sposobnosti. On je taj koji dolazi do ključnih zaključaka koji usmjeravaju istragu u dobrom smjeru. Iako je pogođen privatnim problemima, cijelo vrijeme razmišlja o zločinu i na kraju dolazi do zaključka

„Shvatio sam čemu služi i odah mi je sve bilo jasno. Već sljedećeg trena znao sam ne samo tko je ubio Astru Gutešu, nego i čime je to učinio.“ (Tribuson, 2000: 246)

Nikola Banić ima privatnih problema. Njegovu obitelj čine njegova žena Lidija i kći Nika. Njegov je brak ugrožen jer je Banić često zapostavljao svoju obitelj zbog posla. Pavličić kao

jedno od obilježja istražitelja u novijim krimićima navodi upravo obiteljske probleme (Pavličić, 2008: 64). Banić je svjestan je svojih pogrešaka i razloga zbog kojih je njegov brak u krizi.

„Bio mi je pun kufer posla zbog kojeg sam, kako mi se sve više činilo, zanemario ženu i dijete te doveo vlastiti brak do samog ruba ponora.“ (Tribuson, 2000: 46)

Žena ga je prevarila i trenutno ne provode vrijeme zajedno. Ona je otišla na more s kćeri da bi razmislila o svemu. Banić često odlazi kod obiteljskih prijatelja Mike i Rajke.

„Nadao sam se da Mika i Rajka ne slute da je moj odnos s Lidijom u žalosnim ruševinama. Nikad dosad tako blizu razvodu.“ (Tribuson, 2000: 24)

Na kraju ipak priznaje Miki što se dogodilo:

„- Lidija me prevarila. – Prevarila? – Zaljubila se – počeh tihim i nesigurnim glasom.“ (Tribuson, 2000: 195)

Tijekom istrage Banić je pod velikim pritiskom i muče ga privatni problemi. Cijelo vrijeme razmišlja o tome može li oprostiti Lidiji i hoće li učiniti prvi korak prema njihovu pomirenju. Njegovo raspoloženje utječe i na njegovo ponašanje na poslu.

„Jest, priznajem, ja sam utučen, razočaran i povrijeđen... Usto sam užasno nervozan i nesnošljiv prema svima, osobito prema onima s kojima radim. Nekako mi se čini da oni znaju i da mi se iz prikrajka smiju...“ (Tribuson, 2000: 196)

Nakon dugog razmišljanja i propitivanje Nikola sve više shvaća da se želi pomiriti s Lidijom.

„Bio sam sve sigurniji da je moje mjesto uz Lidiju i Niku.“ (Tribuson, 2000: 55)

Žena i kći jako mu nedostaju i želi da se uskoro vrate kući. Na kraju ipak shvaća da želi spasiti svoj brak i nakon završetka istrage odlučuje otići k njima na more.

„Jesi li odlučio? – upita ona bojažljivo. – Mislim da jesam. Dolazim sutra. Nedostajete mi – izustih teška srca. I samog me iznenadi tako laka i brza predaja.“ (Tribuson, 2000: 255)

Nikola Banić na svom se poslu suočava sa stresom, a muče ga i obiteljski problemi pa je ponekad zbog svega razdražljiv i ljut.

„Nakon mučnog jutra nisam otišao na posao, već sam se vratio kući kako bih malo odrijemao. Bio sam umoran, neispavan i neopran.“ (Tribuson, 2000: 62)

Iz navedenih se Banićevih razmišljanja vidi da zbog zahtjevnog posla i stresa koji proživljava istražujući zločine nema vremena za odmor.

„Izvukao sam cigarete iz džepa i pripalio. Bio sam nervozan i neispavan, i posve nespreman za sulude priče o otmicama.“ (Tribuson, 2000: 8)

„Izvukao sam cigarete iz džepa i s prvim se dimom jako zakašljao. Nisam običavao pušiti tako rano.“ (Tribuson, 2000: 60)

Pušač je i ponekad popije neko alkoholno piće. Sklon je promišljanju o sudbinama ljudi koji su uključeni u istragu te često iznosi svoje stavove. Kritizira loš odgoj.

„Bio sam duboko svjestan da je bogatstvo kojim Guteša i njemu slični roditelji okružuju svoju djecu jedna od dvije najpogubnije stvari kućnog odgoja. Druga pogubna stvar bila je siromaštvo! Pa ti sad nađi srednji put, ako si dovoljno pametan.“ (Tribuson, 2000: 16)

Često razmišlja o suprotnostima bogatih i siromašnih. Juričić tvrdi da se u romanu *Zavirivanje* tematiziraju „razlike između siromašnih i bogatih slojeva društva, među roditeljima i djecom, među generacijama, ukusima spolovima“ (Juričić, 2010: 89) te da se „podvlače izvanbračne i bračne veze te položaj djece“ (Juričić, 2010: 89). Banić nije ljubomoran na bogate, ali povremeno mu zasmetaju očite razlike u načinu života:

„Bez riječi sam otključao vrata svoje „četvorke“, pokazujući tako tihi prezir spram njegova bajoslovno skupog auta.“ (Tribuson, 2000: 13)

Da bi se lakše nosio sa stresom, Banić s često služi humorom. Juričić tvrdi da je zbog svog cinizma i mačizma Nikola Banić nalik detektivima „grube škole krimića“ (Juričić, 2010: 112). Iz njegova govora i opaski može se uočiti da je duhovit i dosjetljiv te povremeno ironičan i uvredljiv:

„Zaključio sam da hripavom i zadihanom autu treba ozbiljan servis i promjena dobrog dijela unutarnjih organa.“ (Tribuson, 2000: 19)

„Morao sam poštovati njihov labilni mir i poštediti im *paterna familia* od novih izleta u Vrapče.“ (Tribuson, 2000: 31)

„Debela sestra, koja je podsjećala na sumo borca, ispriječila se ispred mene, ne dopuštajući mi da uđem u sobu.“ (Tribuson, 2000: 65)

„Sjeo sam na rub kauča i počeo razgledavati gotove slike. Za moj ukus bile su naprosto strašne. Kričave, agresivne i iritantne. Slikarski pravac – glavoboljizam.“ (Tribuson, 2000: 72)

5.3. Istražitelj Leo Winter u romanu *Smrt dolazi sa suncem* Irene Vrkljan.

Roman *Smrt dolazi sa suncem* (2002.) autorice Irene Vrkljan nastavak je romana *Posljednje putovanje u Beč*. Oba romana pripadaju trećem razdoblju kriminalističkog romana u kojemu i dalje prevladava oblik istrage (Juričić, 2010: 90), a to potvrđuju i navedeni romani. U oba se romana pojavljuje isti istražiteljski par, a čine ga inspektor Leo Winter i njegov kolega Karlo Kilian. Leo i Karlo imaju različit pristup u istrazi. Karlo je racionalan, a Leo se koristi intuicijom i često pronalazi neobične tragove koje drugi ne vide. U romanu *Smrt dolazi sa suncem* istražuje se smrt slikara Ive Roka. Česti su citati iz književnih djela i naglašene su intertekstualnost i intermedijalnost, zato se ovaj roman može nazvati art-krimi (Detoni Dujmić, 2011: 167). Prisutna su obilježja žanra policijske procedure jer je glavni istražitelj Leo Winter policijski inspektor u jednoj policijskoj postaji u Beču.

„Leo Winter, inspektor VII. Okruga koji je kao svakog dana prolazio kroz Burggasse, predio svoga djetinjstva, čudio se svemu tome na putu do svog ureda u policijskoj upravi.“ (Vrkljan, 2002: 7)

Leo radi zajedno sa svojim pomoćnikom Karlom Killianom. Njih dvojica dijele ured. Tijekom istrage zločina Leo neprestano razmišljao o tome što se moglo dogoditi:

„Različite su slike, usporeno, prolazile ispred Leovih očiju: muškarac se penje. Sam je. Ne, netko stoji pokraj njega. Možda neka žena? Ili netko drugi, nepoznat? On crta ugljenom, crtež je potpuno crn. Planina je crna. Da li se slikar tamo gore iznad ponora spotaknuo ili ga je nečija zla ruka gurnula u provaliju?“ (Vrkljan, 2002: 65)

U romanu nisu naglašene njegove istražiteljske sposobnosti, nego sanjarenje i razmišljanje o prošlosti. Leo se često prisjeća grada kakav je bio. Naglašene su promjene koje su se dogodile i stanja koja on još uvijek pamti.

„Inspektor Leo Winter koračao je mirno kao i svakog dana kroz svoju četvrt niz strmu Burggasse, promatrao je s blagom sjetom tu pomalo zapuštenu ulicu u blizini Guertela. Sa sjetom zbog brzih promjena koje su u njoj bile vidljive, zbog užurbane i često brzoplete obnove.“ (Vrkljan, 2002: 35)

On rado razmišlja o djetinjstvu. Primjećuje dijelove grada oko sebe dok hoda na putu prema policijskoj postaji. Njegovo prezime Winter dovedeno je u vezu s njegovim izgledom:

„Leo Winter je sjedio za svojim stolom pokraj prozora i čitao neki izvještaj. Bio je još uvijek lijep muškarac, njegovi zalisci bili su već sijedi, a u pravilnim crtama njegova lica još se uvijek nazirala bljedoća proteklih zimskih dana.“ (Vrkljan, 2002: 8/9)

Bijeli zalisci i crte njegova lica povezani su sa zimom, a to odgovara i njegovoj osobnosti. Analogija između imena i izgleda pojačava dojam koji na čitatelja ostavlja njegov karakter. Leo je osoba koja voli tišinu. Sjetno se prisjeća nekih prošlih razdoblja u kojima nije bilo toliko buke. U obavljanju svog posla Leo intuitivno zaključuje. Promatrajući slike slikara koji je pronađen mrtav dolazi do ideje da bi ključ zagonetke mogle biti upravo slike. Juričić uočava da intermedijalnost i intertekstualnost u romanu nisu samo pripovjedni postupak, nego važni detalji za „literarnu istragu“ (Juričić, 2010: 108).

„Znao je da ne može objasniti ono što ga već dva dana opsjeda: da je ključ svega u slikama, u tragovima koje ostavljaju ulja, u priči koje te slike pripovijedaju. Što bi mu rekli kad bi im još došao sa crvenom bojom i sa crnom. Mislili bi da je fantast.“ (73)

Po svojim se istražiteljskim metodama Leo Winter razlikuje od dvojice ranije spomenutih istražitelja, Rafika koji upotrebljava nasilje i od Nikole Banića koji se u istrazi oslanja na čvrste konkretne dokaze. Leov posao ponekad mu stvara nelagodu.

„Čemu ulaziti u privatnu sferu tog čovjeka? Ali inspektor je znao da to mora. No svaki put se osjećao loše i nije to zapravo želio.“ (Vrkljan, 2002: 78)

Osim ulaženja u privatne stvari, Leo je teško razgovarati s bližnjima ubijenog čovjeka, tj. s njegovom kćeri Ninom koju Leo dugo poznaje. Suosjećajan je i potresen zločinom koji se dogodio.

Za razliku od Rafika i Nikole Banića, Leo Winter u skladnom je braku sa suprugom Evom. Leo i Eva bili su dugogodišnji obiteljski prijatelji s obitelji Rok, tj. s ubijenim slikarom Ivom i njegovom ženom Trudom koja je počinila samoubojstvo. Eva je bila tužna zbog Trudine smrti jer su bile prijateljice, a sada je shrvana i zbog Ivine smrti jer je Nina, Trudina i Ivina kći, ostala bez roditelja. Nina se kao djevojčica igrala sa sinom Lea i Eve. Iako su bili obiteljski prijatelji, Leo i Eva nisu dobro poznavali slikara Ivu Roka zbog drukčijeg stila života koji je on vodio:

„Eva i Leo Winter vodili su posve drukčiji život, bili su u doticaju s drukčijim ljudima i posjećivali sva ona mjesta koja je slikar oduvijek rado izbjegavao. Živio je u svom svijetu

jarkih boja i nije želio znati za tamnu stranu života s kojom se Leo svakodnevno susretao. A Evina briga o progonjenim i zaboravljenim manjinama – ne, ni to nije bila njegova stvar.“ (Vrkljan, 2002: 13)

Evin i Leov brak puno je čvršći od onoga koji su imali Ivo i Truda. Leo i Eva jako su povezani i među njima nema tajni. Eva se bori za pravdu i zalaže se za prava manjina.

„Leo se tiho nasmiješio zbog Evine vječne brige za pravdu. No istovremeno je znao da možda to s nekom tajnom iz prošlosti i nije tako besmisleno. Možda se tamo dogodilo nešto što nitko nije smio znati.“ (Vrkljan, 2002: 31)

Njih dvoje naslućuju da je u obitelji Rok bilo problema i tajni iz prošlosti. Iz toga se može vidjeti da su brak između Lea i Eve te brak između Ive i Trude dvije potpune suprotnosti. Leo i Eva podržavaju jedno drugo i često razmjenjuju lijepe riječi:

„Ah, da, da, Evice! Ne moraš me tješiti, Leo. Ionako je već sve postalo dovoljno teško. Ali ipak, volim te.“ „I ja tebe, moja ozbiljna ženice.“ (Vrkljan, 2002: 31)

Leo Winter po tome se razlikuje od onih policijskih inspektora u kriminalističkim romanima koji zbog posla nemaju vremena za obitelj, što na kraju dovodi do raspada braka, usamljenosti i problema s ovisnostima.

Leov pomoćnik Karlo Killian mladi je inspektor koji surađuje s Leom. Karlo je, za razliku od Lea, vrlo racionalan i zanimaju ga čvrsti dokazi.

„Karlo Kilian nije imao više volje baviti se kojekakvim slutnjama. Svojim točnim opažanjima, naviknutim na promatranje detalja kao kroz povećalo, znao je ocijeniti što je realno, a što su samo utvare njegovog šefa. U ovom ateljeu nije bilo ničega, a pogotovo ne nekakav sumnjiv trag.“ (Vrkljan, 2002: 44)

Ne pridaje veliku važnost detaljima koje Leo smatra važnima, a nema čvrst dokaz za to. Naglašeni su različiti pristupi koje imaju ta dva inspektora. Unatoč tome što se nekada ne slaže s Leom, Karlo je pristojan prema svom starijem kolegi. Vrlo ga dobro poznaje i znao je da će Leo poduzeti sljedeći korak iako se smrt Ive Roka u početku činila kao samoubojstvo. Karlo je vrlo usamljen.

„U stanu je vladala posvemašnja tišina i Karlo, koji je već dulje vrijeme živio sam, razmišljao je o svojoj nesretnoj vezi s Marijom.“ (Vrkljan, 2002: 83)

Živi sam u stanu, a njegovi roditelji žive u Linzu te ih ne viđa često. Karlo se prisjeća svoje nesretne veze s Marijom koja je završila. Karlo nije htio promijeniti neke stvari koje su Mariji smetale i ona je postajala sve više nesretna. Karlo zaključuje da je ipak pogriješio i da je teško biti sam:

„No večeras mu se činilo da će takav život, proveden u radu i bez ijednog bliskog čovjeka koji s tobom dijeli dobro i zlo, da će takav život jednoga dana ipak biti presamotan.“ (Vrkljan, 2002: 84)

U tome se također vidi suprotnost između Lea i Karla. Karlo je zbog svoje usamljenosti i neuspjele ljubavne veze sličniji istražiteljima Nikoli Baniću i Rafiku, nego svom kolegi Leu Winteru.

5.4. Istražitelj Ivo Remetin u romanu *Tri petka u travnju* Pavla Pavličića

Novinar Ivo Remetin glavni je istražitelj u romanu *Tri petka u travnju* (2015.) koji je napisao Pavao Pavličić. Taj roman pripada serijalu romana u kojima ulogu istražitelja ima navedeni lik. Pavličić iz drugoga razdoblja hrvatskog krimića prenosi žanrovsku poetiku i lik inspektora Remetina (Juričić, 2010: 91) iako roman vremenski ne pripada tom razdoblju i objavljen je tek 2015. godine. Ivo Remetin poznati je novinar koji živi i radi u Zagrebu. On piše u crnoj kronici, a bavi se i istraživanjem zločina. On je detektiv-amater. Takav tip istražitelja ne obavlja taj posao radi zarade, nego se istragom bavi u slobodno vrijeme (Scaggs, 2005: 40). Radnja analiziranog romana smještena je u Osijek gdje su se za vrijeme Remetinova boravka u tom gradu dogodila tri ubojstva. Remetin samostalno istražuje i značajno doprinosi rješavanju zločina. Iako nije policajac, upoznat je s policijskim procedurama u istragama.

„Remetin je dobro poznao tu metodu: da bi se ispitanik omekšao, najprije ga treba gnjaviti birokratskim pojedinostima, formularima i sličnim glupostima, tražeći od njega najapsurdnije podatke, tako da on stekne dojam kako policija o njemu ili sve zna, ili želi sve znati.“ (Pavličić, 2015: 52)

Njegov prijatelj iz mladosti Vlado Šoštar policijski je inspektor i dopušta mu uključivanje u istragu. Remetin ima mnogo iskustva u istraživanju zločina. U romanu *Tri petka u travnju* Remetina su pozvali u Osijek da održi tri seminara za studente novinarstva, stoga se radnja

romana odvija u Osijeku. Remetin se predomišljao bi li prihvatio ponudu, ali ipak odlučuje otići:

„Dugo su ga već pozivali da se uključi u tečajeve što su ih u njegovu listu iskusni novinari držali za početnike, ali on je osjećao zazor od javnih nastupa, a malo ga je i gnjavilo da kao nekakav sjedobradi starac soli pamet mladim novinarima koji će živjeti i pisati u posve drugačijim uvjetima nego on. A u isto vrijeme, osjećao je i nekakvo žaljenje što to propušta, jer mu se činilo da bi možda ipak bila njegova dužnost da, koliko može, prenese drugima vlastita iskustva.“ (Pavličić, 2015: 8)

U navedenom se citatu, i u cijelom romanu, može vidjeti da je Remetin svjestan razlika između starijih i mlađih generacija. Usprkos tome, on ne kritizira mlade, nego ih razumije. Razlike između starih i mlađih generacija mogu se uočiti i u Tribusonovu romanu *Zavirivanje*. Iako je Remetin u početku imao strah od održavanja predavanja za studente, shvatio je da oni jako dobro poznaju njegov rad i rado su sudjelovali u raspravama.

„Pokazalo se, naime, da polaznici seminara jako dobro znaju za Remetinovo sudjelovanje u raznim istragama, pada ga čak gledaju kao neku vrstu uzora.“ (Pavličić, 2015: 18)

U Osijeku su se dogodila tri ubojstva za vrijeme njegovih dolazaka u taj grad i kolega Barbarić, koji je pozvao Remetina da održi predavanja, potaknuo ga je na sudjelovanje u istrazi.

„Da se ubojstvo doktora Šimičića dogodilo u Zagrebu i da istragu vodi Vlado Šoštar, Remetin bi se svakako jako zainteresirao i ne bi ni trenutka oklijevao da se uključi. Ovako se pak osjećao nekako skučenim, izoliranim, više amaterom nego ikad prije, pa zato nije sebi dopuštao ni da se jako zainteresira.“ (Pavličić, 2015: 40)

Remetinov i Barbarićev odnos može se usporediti s odnosom između inspektora Banića i mladog kolege Stipetića koji ga pomalo živcira, samo što Banić burno reagira dok je Remetin pristojan. Remetin se osjeća kao uljez jer je došao u drugi grad, ali pristaje se uključiti u istragu i uvijek je nekoliko koraka ispred policije. Policijski tim prihvaća Remetina i glavni inspektor Lukač priznaje njegove zasluge i doprinos u istrazi:

„ – A osim toga – nastavlja Lukač – uvijek nekako ispada da se tamo gdje ste vi pojavi neki novi podatak i da se istraga malo pomakne. A kad vas nema... Zato sam vas i čekao tako nestrpljivo.“ (Pavličić, 2015: 176)

Remetin ima iskustva u istragama i ispravno zaključuje na temelju danih podataka. Ne koristi se nasiljem u istrazi kao što to čini istražitelj Rafik.

„Dok su prolazili kraj trupla, Remetin ga je na trenutak bolje pogledao i utvrdio da stoje sve procjene što ih je bio donio prije.“ (Pavličić, 2015: 30)

Iako Remetin živi u Zagrebu, on vrlo dobro poznaje grad Osijek. U Osijeku je služio vojsku i taj grad u njemu budi mnoge uspomene što se može vidjeti u sljedećem citatu:

„Nije, naravno, kanio raspredati o tim uspomena, ali se sjetio kako je u Osijeku služio vojsku, kako mu je supruga – tada još samo djevojka – dolazila u posjet i kako su išli i šetnju dravskom obalom i do Tvrđe. I, nekako mu se činilo da je uvijek bio travanj kao i sad, da je sve bilo rascvjetano i mirisavo i da je to bilo u skladu s ljubavlju što su je njih dvoje tada osjećali.“ (Pavličić, 2015: 20)

Remetin se prisjeća konkretnih osječkih lokacija. Opisi mjesta u skladu su s njegovim osjećajima koje je nekada osjećao i koji sada u njemu izazivaju slično raspoloženje. On primjećuje promjene koje su se dogodile u gradu nakon njegova zadnjeg boravka. Njegovo razmišljanje o prošlosti grada i promjenama podsjeća na razmišljanje istražitelja Lea Wintera o Beču. Leo je također bio svjedok promjenama koje su se dogodile i prisjeća se s nostalgijom starijih stanja. Osijek je manji grad od Zagreba i Remetinu se to sviđa kada je riječ o prostoru, ali ne i kada se to odnosi na društvene odnose:

„Sve je u Osijeku nekako bilo blizu jedno drugome i to se Remetinu sviđalo. Doduše, draga mu je bila blizina samo u prostornom smislu, u društvenom možda baš i ne.“ (Pavličić, 2015: 51)

Unatoč tome, Remetin razmišlja o tome kako bi jednoga dana mogao sa ženom ponovno doći u Osijek i uživati u šetnjama gradom.

„Urednik je pomislio kako bi morao jednom dovesti svoju ženu u Osijek, ovako, u proljeće, ali da pri tome ne bude nikakva cilja ni zadatka, nego da se samo šeću naokolo i uživaju.“ (Pavličić, 2015: 128)

Remetin voli promatrati rijeku, drveće i ostale prirodne ljepote i one se često opisuju. Na kraju romana odlazi kući i uživa u prizorima koje vidi.

„A onda je još nekoliko sekundi uživao u plavim dravskim vidicima.“ (Pavličić, 2015: 238)

Ivo Remetin obiteljski je čovjek i u romanu se često naglašava povezanost između njega i supruge. Ovdje se može vidjeti još jedna sličnost s Leom Winterom, ali i razlika u usporedbi s Banićem i Rafikom. Remetin se rado prisjeća svog boravka u Osijeku i trenutaka koje su proveli zajedno on i supruga. Prije odlaska na predavanja koja je održavao obećao joj je da će posjetiti svoje tetke u Osijeku i saznati nešto o svojoj obitelji. Njegova žena proučava povijest obitelji pa bi bila sretna kada bi saznao nešto.

„Ona se, naime, u posljednje vrijeme – otkako se stala pripremati za mirovinu – počela baviti genealogijama.“ (Pavličić, 2015: 10)

Budući da ih ne poznaje dobro, Remetin se baš nije snašao u razgovoru sa staricama te zaključuje da bi njegovoj ženi to puno bolje išlo.

„Jer, njegova bi žena sigurno znala pristupiti staricama pametnije nego on, pa bi iz njih nešto i izvukla, a ovako je on sve pokvario.“ (Pavličić, 2015: 12)

Nakon razgovora osjećao je nelagodu. Remetin ima sina koji je oženjen, stoga često razmišlja o njemu, snahi i unuku. Jako voli svoga unuka i razočaran je jer ih je unuk neplanirano posjetio za vrijeme Remetinova boravka u Osijeku. Žao mu je što će propustiti dio druženja s unukom.

„Sin, snah i unuk trebali su toga jutro poći na izlet do Ozlja, pa nije bilo predviđeno da mali dođe kod djeda i bake. A sad... Remetin je osjetio žaljenje što je pristao ići u Osijek.“ (Pavličić, 2015: 44)

Nakon što je završio sa svojim obvezama u Osijeku, Remetin je bio sretan jer je saznao da će unuk ipak ostati još malo kod njih pa će se stići družiti s njim:

„Remetinu je srce poskočilo. To je bila dobra vijest. Kasno popodne stići će kući, prije nego što unuk legne, a sutra još ostaje cijeli dan da djed i baka uživaju u dječakovu društvu.“ (Pavličić, 2015: 238)

Remetin i njegova žena brinu se oko snahinog zdravlja. Ona je često bolesna, a ne želi posjetiti liječnika. Oni na prevaru žele organizirati liječnički pregled za cijelu obitelj da bi i ona otišla zajedno s njima. Remetin ipak propituje je li to ispravno i imaju li oni pravo to učiniti.

„Doduše, pomalo ga je to i mučilo s moralne strane, što jest-jest. Pitao se, naime, koliko oni svi skupa – pa i njegov sin, kao bračni drug – imaju pravo na prijevaru navesti snahu da se pregleda, koliko imaju pravo uzimati u ruke odgovornost za njezino zdravlje i njezin život.“ (Pavličić, 2015: 88)

Iako žele na prevaru odvesti snahu liječniku, uočava se da oboje imaju dobre namjere i brinu se za njezino zdravlje.

6. Likovi istražitelja u skandinavskim kriminalističkim romanima

U radu su analizirana tri romana skandinavske književnosti i u svima su dominantna obilježja žanra policijske procedure. Naglašena je socijalno-kritička dimenzija u tekstovima. Glavni su istražitelji policijski inspektori. Ti su romani *Na pogrešnom tragu* (1995.) Henninga Mankella, *Tko se vuka boji* (1997.) Karin Fossum i *Snjegović* (2007.) Joa Nesbøa.

Prvi je roman koji pripada skandinavskoj književnosti *Na pogrešnom tragu*, krimić švedskog pisca Henninga Mankella⁵. To je jedan od romana iz serijala o inspektoru Kurtu Wallanderu. Zločini u romanu događaju se u okolici malog švedskog gradića Ystada. Wallander i ostatak policijskog tima pokušava pronaći ubojicu koji nakon ubojstva skalpira svoje žrtve. Čitatelj u romanu dobiva uvid u razmišljanja ubojice, ali ne saznaje odmah tko je on jer je sam sebi dao ime Hoover i zamišlja sebe kao indijanskog ratnika. Žrtve u romanu, na prvi pogled, nisu povezane, a to Wallandera odvodi na pogrešan trag, kao što kaže i naslov romana. Unatoč kompliciranoj istrazi, inspektor Wallander zahvaljujući svom pamćenju i povezivanju podataka uspijeva naći ubojicu. Budući da je glavni istražitelj policijski inspektor koji surađuje sa svojim kolegama i stručnjacima u rješavanju zločina, u romanu dominiraju obilježja žanra policijske procedure. Istaknuta je uloga medija koji vrše pritisak na policijski tim i ponekad provociraju istražitelje. Naglašeni su i problemi koji se pojavljuju u Švedskoj kao što su organizirani kriminal, prostitucija, trgovina ljudima, nasilje u obitelji i alkoholizam. Odgovornost za nasilje u romanu pripisuje se društvu i državi te se daje komentar na loše postupanje vlasti i loš pravosudni sustav (Lugar, 2014: 46).

Jedan je od analiziranih likova istražitelja Konrad Sejer iz romana *Tko se vuka boji* norveške autorice Karin Fossum⁶. Riječ je o kriminalističkom romanu koji ima elemente policijske procedure. U istrazi sudjeluju Sejer, njegov mladi kolega i pomoćnik Jacob Skarre i ostali policijski službenici. U romanu je počinjeno ubojstvo jedne starice koja je radila na svom imanju, a osumnjičeni je duševni bolesnik Errki Johrma. Navedeni osumnjičenik kasnije postaje talac jednog pljačkaša banke te policijski tim traga za obojicom. Čitatelj paralelno prati istragu, ali i događanja u kojima sudjeluju Errki i njegov otmičar. Dobiva se uvid u Errkijev unutarnji

⁵ Henning Mankell (1948. – 2015.) švedski je književnik i redatelj. Najpoznatiji su njegovi kriminalistički romani o inspektoru Kurtu Wallanderu. Romani su iz navedenog serijala *Ubojica bez lica* (1991.), *Psi iz Rige* (1992.), *Bijela lavica* (1993.), *Čovjek koji se smijao* (1994.), *Na pogrešnom tragu* (1995.), *Peta žena* (1996.), *Ubojstvo na Ivanjsku noć* (1997.), *Firewall* (1988.), *Piramida* (1999.), *Fotografova smrt* (1999.), *Prije mraza* (2002.) i *Zabrinuti čovjek* (2009.).

⁶ Karin Fossum (1954.) norveška je književnica koja se proslavila svojim serijalom kriminalističkih romana o inspektoru Konradu Sejeru. Često ju nazivaju „Norveškom kraljicom krimića“. Na hrvatski su jezik prevedena dva njezina romana, a to su *Tko se vuka boji* (1997.) i *Kad vrug drži svijeću* (1998.).

svijet, stoga roman ima i psiholoških elemenata. Progovara se o predrasudama koje se javljaju u romanu. Iako policija u početku nema konkretnih dokaza da je Errki ubojica i njegova liječnica tvrdi da on to ne bi mogao učiniti, on postaje osumnjičen zato što boluje od shizofrenije te krivnja pada na njega. Zahvaljujući zaključcima Konrada Sejera, na kraju se ipak otkriva pravi ubojica.

Sljedeći je istražitelj Harry Hole, policijski inspektor iz serijala kriminalističkih romana Joa Nesbøa⁷. U radu je izabran roman *Snjegović*. Harry Hole iskusni je policijski inspektor iz policijske postaje u Oslu. U navedenom romanu Hole pokušava naći serijskog ubojicu koji iza sebe ostavlja prepoznatljiv trag – snjegovića. U romanu su dominantna obilježja žanra policijske procedure. Naglašena je istraga počinjenih zločina u kojoj sudjeluju Harry Hole, njegova trenutna pomoćnica Katrine Bratt te ostali policajci i forenzičari. Harry pokušava ući u trag ubojici na temelju nekoliko naizgled nepovezanih ubojstava. U romanu je važna uloga znanosti, točnije medicine. Neka se važna otkrića u romanu temelje na naslijeđenim osobinama likova te se otkriva poveznica među njima. Zahvaljujući znanosti i vještinama Harryja Holea ubojica je na kraju uhvaćen.

6.1. Istražitelj Kurt Wallander u romanu *Na pogrešnom tragu* Henninga Mankella

Roman *Na pogrešnom tragu* (1995.) autora Henninga Mankella peti je roman iz serijala o inspektoru Kurtu Wallanderu. Dominantna su obilježja žanra policijske procedure, a u navedenom je krimiću prisutna i kritika društva. Problematizira se trgovina ljudima, zlostavljanje, obiteljsko nasilje, loš pravosudni sustav i sve veća raširenost zločina koji se počinju pojavljivati i u manjim naseljima. Kako primjećuje Tea Lugar, skandinavski krimići daju „drugačiji pogled na inače idealizirana društva“ (Lugar, 2014: 44), a takav je slučaj i s navedenim romanom. Kurt Wallander pokušava pronaći serijskog ubojicu čije su žrtve naizgled nepovezane. Ubojica skalpira žrtve i na taj način ostavlja svoj potpis na mjestu zločina. U istrazi sudjeluje policijski tim, a to je jedno od obilježja žanra policijske procedure (Scaggs, 2005: 89) Ključnu ulogu ima inspektor Wallander. On radi u policijskoj postaji u švedskom gradu Ystadu.

⁷ Jo Nesbø norveški je književnik koji se proslavio svojim kriminalističkim romanima o inspektoru Harryju Holeu. Dosad objavljeni romani iz serijala jesu *Šišmiš* (1997.), *Žohari* (1998.), *Crvenača* (2000.), *Nemeza* (2002.), *Đavolja zvijezda* (2003.), *Spasitelj* (2005.), *Snjegović* (2007), *Leopard* (2009.), *Fantom* (2011.), *Policija* (2013.), *Žed* (2017.) i *Nož* (2019.). Osim kriminalističkih romana, napisao je trilere i romane za djecu.

Jako je iskusan i uspješan u svom poslu. U istrazi posvećuje pažnju svim važnim dokazima. Dosjetljiv je i donosi ispravne zaključke:

„– Mislim da se mjesto na kojem je ubijen nalazi negdje u području koje osvjetljava svjetiljka – reče Wallander. – Budemo li imali sreće, naći ćemo otiske prstiju u unutrašnjosti kugle. – Misliš, dakle, da je ubojica sve to isplanirao i odvinuo žarulju, jer bi inače bilo previše svjetla? – Da – odgovori Wallander. – Otprilike tako.“ (Mankell, 2003: 102)

Dobro pretpostavlja gdje treba tražiti dokaze. Iz njegovih se razmišljanja i razgovora s kolegama vidi da pokušava razumjeti način na koji ubojica razmišlja da bi ga lakše uspio pronaći:

„– Ne znam – reče Wallander. – Ali oprezan jest. Imam dojam da točno planira što čini. Kad udari, čini to bez oklijevanja. Za to može imati najmanje dva razloga. Jedan je da jednostavno ne želi biti uhvaćen. Drugi je da ni u kom slučaju ne želi biti prekinut prije nego što bude gotov s onim što je poduzeo.“ (Mankell, 2003: 125)

Kao što naslov romana kaže, istražitelj se u nekim trenucima nalazi „na pogrešnom tragu“. Iz toga se može vidjeti da je Wallander prikazan kao običan čovjek i ima obilježja suvremenih istražitelja, a to je da ponekad luta tijekom istrage (Pavličić, 2008: 62). Wallander je često potresen događajima oko sebe. Osjeća nemir zbog ubojstava koja istražuje. Posvećen je poslu i često nema vremena za sebe. Njegov je godišnji odmor ugrožen zbog istrage. Često razmišlja o tome kako su se zločini proširili na sve dijelove države, pa čak i na manje gradiće kao što je njegov:

„Osjećao se kao da puca posljednja brana, a ta brana bila je iluzija. Sad je znao da u zemlji više nema nevidljivih crta razdvajanja. Nasilje koje je prije bilo usredotočeno na velike gradove jednom za svagda stiglo je i u njegov policijski okrug. Svijet se smanjio, a istodobno i povećao.“ (Mankell, 2003: 114)

Na roman se može primijeniti Juričićeva teza da se u krimićima mogu očitati promjene koje se događaju u društvu (Juričić, 2010: 37). U romanu se izravno kritizira i loš pravosudni sustav:

„Uz pravni sustav koji bi bolje funkcionirao te s manje i teže pristupačnih rupa u zakonima koji navodno kontroliraju gospodarski kriminal, to se nikada ne bi smjelo dogoditi. Naime, tada bi sjedio iza rešetaka“ (Mankell, 2003: 295)

Budući da je Wallander glavni inspektor, često mora održati konferencije za novinare. Mediji su uključeni u istragu i policija ih često izvještava o napretku. U žanru policijske procedure

često su prisutni mediji i zbog toga su policajci pod pritiskom da što prije nađu krivca (Milutinović, 2015: 131). Wallandera novinari često živciraju i na jednoj je konferenciji reagirao na provokacije:

„Kad je novinar objasnio da bi Wallanderova dužnost bila već od početka upozoriti na tehnički položaj istrage koja ne dopušta nikakve detaljne informacije o skalpiranju i da to pri kraju konferencije za novinare zvuči licemjerno ako se prešute detalji, Wallanderu je prekipjelo. Udario je šakom o stol i ustao. – Ne dopuštam da mi način postupanja policije propisuje neki nadobudni novinar koji ne može postaviti granice! – zagrmio je.“ (Mankell, 2003: 137)

Wallander se kasnije ispričao šefu zbog skandala koji je izazvao, ali njegov položaj nije doveden u pitanje jer je izvrstan istražitelj.

Članovi obitelji koji se pojavljuju u romanu jesu Wallanderov otac, sestra Kristina i kći Linda. Wallander i njegova sestra ne slažu se i razgovaraju samo ako je riječ o njihovom ocu.

„Zatim je birao broj svoje sestre. Ona se odmah javila. Nisu često razgovarali, a gotovo nikad ni o čemu drugome nego o njihovom ocu. Wallander je katkad mislio da će njihov kontakt posve zamrijeti kad im otac više ne bude živ.“ (Mankell, 2003: 55)

Wallanderov je otac bolestan i polako gubi razum. Majka mu je umrla od raka, a otac se kasnije oženio ženom koja je bila njegova njegovateljica. Wallander se prisjeća odnosa koji su vladali u njegovoj obitelji. Sestra je bila vrlo slična majci i njih su se dvije uvijek suprotstavljale njemu i ocu.

„Što je bila starija, sestra ga je sve više podsjećala na majku. Wallander nikad nije imao posebno sretnu vezu s majkom.“ (Mankell, 2003: 56)

Dok je bio mlađi, Wallander je bio blizak s ocem, ali udaljili su se kada je Wallander odlučio postati policajac. Otac nikada nije u potpunosti prihvatio njegovu odluku. U romanu ga otac odlučuje prvi put posjetiti na poslu kako bi mu rekao da mu se stanje pogoršalo i da bi volio otići s njim na putovanje u Italiju:

„ – Uvijek sam sanjao da ću jednom otputovati u Italiju – reče otac. – Prije nego što bude prekasno, htio bih još otići onamo. A mislio sam da bi i ti trebao ići sa mnom.“ (Mankell, 2003: 134).

Wallander pristaje i nada se da će na putovanju popraviti odnos s ocem.

„Odjednom je primijetio da su mu se oči ispunile suzama. Iako je njegov odnos prema ocu bio napet i obilježen grizodušjem, osjetio je veliku tugu što ga je napuštao.“ (Mankell, 2003: 135)

Unatoč lošim odnosima, Wallander teško prihvaća očevo stanje i odlučuje biti uz njega te na kraju romana njih dvojica kreću u Italiju.

„– Sad idemo u Rim. – reče njegov otac radosno. – Zamisli, ipak smo uspjeli.“ (Mankell, 2003: 425)

„Trenutačno je išao na put s ocem. To je bo najvažnije. Sve ostalo moralo je čekati.“ (Mankell, 2003: 426).

Wallander ima kćer Lindu iz prvoga braka. Jako ju voli iako se rijetko viđaju. Ponekad ne razumije njezin stil odijevanja i promjene izgleda te su naglašene razlike između starijih i mlađih generacija na sličan način kao u romanu *Zavirivanje*. Wallander je ipak sretan što ga je kći posjetila:

„Bio je dobro raspoložen jer mu se neočekivano pojavila kći.“ (Mankell, 2003: 143)

Wallander je često mislio da Linda krivi njega za razvod, ali tijekom njezina boravka u kući saznaje da nije tako.

„Kad su napokon otišli spavati, smatrao je da je dobio potvrdu onoga što mu je najviše ležalo na srcu. Ona mu ne predbacuje. U međuvremenu, počela je gledati na rastavu svojih roditelja kao na nešto što je bilo potrebno.“ (Mankell, 2003: 256)

Linda mu je rekla da se njezina majka Mona planira uskoro udati i Wallandera je to pogodilo iako više ništa ne osjeća prema njoj. Wallander zbog posla ne može često provoditi vrijeme s Lindom, ali boji se za nju. Svjedočio je smrti jedne mlade djevojke i to ga je jako pogodilo jer je ta djevojka bila poput njegove kćeri.

„Što bi zapravo mogao reći? Najbolje istinu. Istinu o iznenadnom strahu za svoju kćer, o panici koju poznaju svi roditelji a da ne mogu objasniti odakle potječe.“ (Mankell, 2003: 348)

Tijekom istrage postaje svjestan opasnosti oko sebe koja prijete svima, pa i njemu i Lindi. Wallander često razmišlja o tome kako mu je uvijek teško kada su u istragu uključena djeca koja pate zbog nečije smrti jer je i sam otac, zato je posebno osjetljiv na patnju djece i mladih.

„Nekako je naučio podnositi ono što vidi, a zatim gurnuti u stranu. No to nije vrijedilo za slučajeve u koje su bila umiješana djeca ili mladi. Tu je bio jednako tako bespomoćan kao prvih dana kad je postao policajac.“ (Mankell, 2003: 36)

Inspektor Kurt Wallander rastavljen je i trenutno je u vezi s Baibom. Baibu je upoznao tijekom istrage slučaja u Rigi, a taj je slučaj opisan u Mankellovu romanu *Psi iz Rige*. Ona pozitivno utječe na Wallandera. Zbog posla Wallander često nema vremena za čišćenje i iz opisa njegova stana vidi se da je pomalo neuredan:

„Prije nego što je otišao u kupaonicu, skupio je svoje prljavo rublje koje je bilo razbacano po cijelom stanu. Bio je to veliko brdo u sredini dnevne sobe.“ (Mankell, 2003: 46)

Wallander se također nezdravo hrani i zbog toga je imao problema s viškom kilograma. Baiba je bila ta koja ga je potaknula na vježbanje. Zbog nje se trgnuo i počeo više brinuti o sebi.

„Pritisnuo je trbuh i ustanovio da je još smršavio. Baiba je prigovarala da je predebeo. Nakon toga više nije ima problema jesti manje. Nekoliko puta obukao je trenirku i džogirao, iako mu je to bilo dosadno.“ (Mankell, 2003: 31)

U prethodnim romanima iz serijala Wallander je bio alkoholičar, povremeno je posjećivao prostitutke i imao rasističke stavove (Kujundžić, 2011: 45). U romanu *Na pogrešnom tragu* vidi se odmak od njegovih poroka s kojima je prije imao problema, a to bi se moglo povezati s utjecajem njegove nove partnerice i osjećajima koje ona u njemu izaziva. Wallander se sada trudi i želi da veza između njega i Baibe uspije. Njihovu vezu ugrožava razdvojenost jer Wallander živi u Ystadu, a Baiba u Rigi.

„Za Božić prije gotovo godinu i pol bila je u Ystadu. Za Uskrs ju je Wallander posjetio u Rigi.“ (Mankell, 2003: 31)

Jedan je od problema u njihovoj vezi i njegova sumnja u Baibine osjećaje. Iako mu se Baiba jako sviđa, Wallander nije siguran je li ona zainteresirana za trajnu i ozbiljnu vezu kakvu bi on htio.

„»Ovdje Baiba, idem na nekoliko dana u Tallinn. Vraćam se u subotu.« Odmah ga je spopala snažna ljubomora koju nije mogao obuzdati.“ (Mankell, 2003: 45)

Iz navedenog se citata uočava da je Wallander ljubomoran zbog njezinog putovanja, a uzrok te ljubomore njegova je nesigurnost u njezine osjećaje. Wallander se veseli njihovom planiranom

zajedničkom putovanju i nada se da će moći provesti neko vrijeme s Baibom, ali tijekom istrage pojavljuje se mogućnost da će Wallander ipak morati odgoditi godišnji odmor:

„A što će se dogoditi s njegovim dopustom? Htio je na dva tjedna otići s Baibom u Skagen.“ (Mankell, 2003: 83).

Wallanderov posao zahtijeva puno vremena, stoga on poput inspektora Nikole Banića ponekad zapostavlja obitelj i vezu. Wallander i Baiba ipak odlaze zajedno na godišnji odmor, ali u njihovom se odnosu ne događa nikakav napredak. Wallander bi se htio oženiti i zaprosio je Baibu, ali ona ga je odbila.

„Jedan od posljednjih dana pitao ju je bi li se udala za njega. Rekla je da ne bi. U svakom slučaju ne. Trenutačno ne. Prošlost je još bila preblizu. Njezin muž, policijski kapetan Karlis kojeg je Wallander upoznao, još je živio u njezinoj svijesti.“ (Mankell, 2003: 425)

Baiba još nije preboljela muža koji je ubijen, a bio je policajac baš kao i Wallander. Wallander ipak zaključuje da veza s Baibom dobro utječe na njega jer se uz nju lakše oporavio od razvoda te smatra da mu je zasad to dovoljno:

„Zahvaljujući Baibi, pobjegao je od samoće koje ga je mučila nakon rastave od Mone. Bio je to velik korak, znatno olakšanje. Da se zadovolji time? Barem do daljnjega?“ (Mankell, 2003: 425).

6.2. Istražitelj Konrad Sejer u romanu *Tko se vuka boji* Karin Fossum

Roman *Tko se vuka boji* (1997.), koji je napisala Karin Fossum, jedan je u nizu krimića o istražitelju Konradu Sejeru i njegovom pomoćniku Jacobu Skarreu. U romanu prevladavaju obilježja žanra policijske procedure jer su realno opisani policijski postupci, a u istrazi sudjeluje tim policajaca i ostalih stručnjaka (Scaggs, 2005: 93). Zajedno s policijskim timom dvojica istražitelja pokušavaju naći krivca koji je ubio staricu, ali i uhvatiti pljačkaša banke i otmičara koji je oteo duševnog bolesnika Errkija Johrmu. Roman ima psiholoških elemenata jer su prikazani unutarnji život i razmišljanja likova, a izražena je i kritička dimenzija zbog predrasuda koje se javljaju u društvu. Baš kao i roman *Na pogrešnom tragu*, navedeni krimić također daje novu sliku naizgled idealnog društva, u ovom slučaju norveškog. Iako nema dokaza da je Errki počinio ubojstvo, glavni je osumnjičenik jer je duševni bolesnik. U romanu su istaknuti problemi kao što je siromaštvo, a to se vidi u prikazu pljačkaša banke te utjecaj koji na djecu

ima napuštanje od strane njihovih roditelja. Kada je riječ o istražiteljima, u romanu je naglasak stavljen na inspektora Konrada Sejera. Sejer je stariji policijski inspektor koji ima mnogo iskustva u tom poslu. U romanu se mogu pronaći opisi njegova izgleda:

„Konrad Sejer, kriminalistički inspektor, osamdeset tri kilograma težak, visok sto devedeset šest centimetara, ustao je sa stolice.“ (Fossum, 2017: 194)

Postoji i opis njegova izgleda dok odlazi na posao, a odnosi se na njegovu pojavu iz perspektive prolaznika koji ga susreću:

„Vidjeli bi visokog, žilavog i sijedog muškarca dugih nogu. Da ih netko pita, rekli bi da je sigurno na neko rukovodećem položaju. Lijepo, ali malo konzervativno odjeven. Hlače boje kita, plavosiva košulja i uska tamnoplava kravata, na kojoj se izbliza vidjela sitna izvezena trešnja.“ (Fossum, 2017: 40)

Sejer je prikazan kao običan čovjek koji se ne ističe pretjerano u masi, a muče ga različiti problemi o kojima drugi ništa ne mogu naslutiti. Zbog svoje sijede kose i česte zamišljenosti kolege policajci uspoređuju ga s grčkim asketom. Saznaje se da je rođen u Danskoj i da ima 50 godina:

„Rođen je i odrastao u Danskoj, i dan kad je rođen bio je velika muka i za njega i za njegovu majku. Još uvijek je, nakon pedeset godina, imao ožiljak od hvataljki tik ispod linije kose.“ (Fossum, 2017: 41)

Kao policijski inspektor Sejer je vrlo temeljit i dobro obavlja svoj posao. Racionalan je i ne želi donositi nagle zaključke. Uočava detalje koji su važni za istragu:

„Osim toga“, Sejer je rekao i pokazao prstom, „jedan je trag slabiji od drugog. Kao da je taj potplat više izlizan.“ „O čemu ti to?“ rekao je Skarre sumnjičavo. „Govorim o tome da su mogla biti dva.“ „Dva počinitelja?“ „Da.“ (Fossum, 2017: 190)

Sejer je u potrazi za konkretnim dokazima kao što to rade ranije analizirani likovi istražitelja – Nikola Banić, Ivo Remetin i Kurt Wallander. Iako je često racionalan, ponekad slijedi intuiciju. U tome se može vidjeti njegova sličnost s istražiteljem Leom Winterom u romanu *Smrt dolazi sa suncem*. Leo je promotrivši umjetničke slike znao da su one važan detalj u istrazi, a Sejer je na prvi pogled prepoznao potencijalnog pljačkaša.

„Dabome da sam to ja. Išao sam pješačkom ulicom prema poslu i odjednom si utuvio u glavu da osoba koja mi ide ususret sumnjivo podsjeća na kakvog pljačkaša banke. Pa sam se

okrenuo i pogledao za njim. Vidio sam da je skrenuo u banku i odlučio ga slijediti.“ (Fossum, 2017: 73)

Slijedio je muškarca koji mu je izgledao sumnjivo i na kraju je bio u pravu. Taj je muškarac bio pljačkaš i otmičar. Sejer je vrlo oprezan u potjeri za zločincem i ne želi riskirati.

„Što ćemo ako ih pronađemo?“ upitao je Skarre. Sejer ih je pogledao sve redom. „Ja osobno ne volim dramu. Ja sam za to da stanemo na dobroj udaljenosti i viknemo im. Damo im do znanja koliko nas je i da smo naoružani.“ (Fossum, 2017: 242)

Iako je vješt s oružjem, u potjeri se ipak brinuo kako će uhvatiti pljačkaša.

„Sejer je prošao rukom po čelu i potražio pištolj. Na vježbama gađanja išlo mu je dobro, ali činilo mu se da to neće puno značiti ako dođe do obračuna. To ga je uzrujavalo. Jedna jedina kriva procjena mogla je dovesti do katastrofalnih posljedica.“ (Fossum, 2017: 227)

Nesiguran je jer svaka mogućnost uporabe oružja donosi moguću opasnost, a Sejer je toga svjestan. Njegovi kolege na poslu jako ga cijene iako ima svoj pristup koji ponekad ne razumiju.

„Bezrezervno su ga cijenili, no ponekad im se činilo da je malo defenzivan.“ (Fossum, 2017: 242)

Mladi inspektor Skarre, Sejerov pomoćnik, također ima dobro mišljenje o njemu. Skarre sluša Sejerove savjete iako se ponekad ne slažu. Odnos između Sejera i Skarrea podsjeća na odnos između istražitelja Lea Wintera i pomoćnika Karla Kiliana. Skarre je svjestan činjenice da je još mlad i neiskusn, zato je dobro čuti savjet od iskusnijeg inspektora.

„Strog i sijed. Pomalo autoritaran. Zatvoren. Vrlo inteligentan. Temeljit, strpljiv, pouzdan i uporan. Slab na malu djecu i starije gospođe.“ „Na one između ne?“ „Udovac je.“ Skarre je pogledao kroz prozor. „Zaboravlja da je jedini zavjet koji je dao zavjet da će biti s njom dok ih smrt ne rastavi. Misli da to znači do njegove smrti.“ (Fossum, 2017: 71)

U navedenom se razgovoru između Skarrea i drugog kolege mogu vidjeti Sejerove osobine. Također se vidi da Skarre cijeni i poštuje svog šefa. Kao kolega i mentor Sejer je uspješan te ga i ostali zaposlenici u policijskoj postaji cijene.

Sejer je tajnovit i muče ga privatni problemi.

„Ljudi koji ga sretnu na ulici ne mogu vidjeti ni da ima psorijazu. Da ispod svježe izglačane košulje ima nekoliko mrlja oguljene kože. Niti da u tijelu nosi nemir koji dođe i ode. (Fossum, 2017: 41)

Nemir koji je opisan povezan je s gubitkom njegove voljene supruge koja je umrla prije 9 godina, a Sejer ju još nije u potpunosti prebolio.

„Elise nema. Ne, i gore je od toga, više uopće ne postoji. A on se vuče dalje, već devetu godinu.“ (Fossum, 2017: 39)

Iako ima problema u svom privatnom životu i obavlja stresan posao, Sejer nije ovisnik i sam se pokušava nositi sa svojom tugom. Nije neuredan i zapušten kao što je slučaj s istražiteljima u drugim kriminalističkim romanima.

„Noge ga mirno nose, pere se i dotjeruje, jede i radi, čak je i sretan. Zapravo je većinu vremena sretan. Je li to pretjerivanje? Bespomoćnost se javlja samo u kratkim mahovima, kao jutros. Ili kad sjedi sam navečer i sluša glazbu. Onu koju je ona voljela, koju su slušali zajedno. Earthu Kitt. Billie Holiday.“ (Fossum, 2017: 40)

Često se prisjeća Elise i zajedničkih uspomena. Tijekom istrage u romanu upoznaje doktoricu Struel koja mu se sviđa, ali i dalje nije siguran može li krenuti dalje. Pokušava odgonetnuti je li doktorica udana promatrajući nosi li prsten ili ne te se opet prisjeća Elise.

„Nema prsten, ali to ne mora ništa značiti. Prije je to bio siguran znak. Moglo se jednostavno prosijati one koje su slobodne. Kao što je to mogao s Elise. Glatki, dugi prsti bez prstena. Kog vruga ja to izvodim?“ (Fossum, 2017: 126)

Sejer ne zna kako bi poduzeo prvi korak i stalno se predomišlja oko toga bi li nešto poduzeo ili ne. On pronalazi njezinu adresu i telefonski broj, a uz njezino ime na istoj adresi stoji i ime nekog muškarca. Zaključuje da joj je to muž i pomalo je ljubomoran. Kasnije ga dr. Struel odluči upoznati s tim muškarcem, a Sejeru je laknulo kada je shvatio da je to njezin otac:

„On joj je tata! Sejer se pokušavao pribрати dok se rukovao s njim.“ (Fossum, 2017: 251)

Na kraju romana nazire se nastavak njihova druženja i doktorica mu ostavlja pismo, ali ne saznaje se što je u njemu pisalo.

Jacob Skarre mladi je inspektor koji se javlja kao istražitelj uz Konrada Sejera. On je vrlo mlad i česti su opisi njegova izgleda. Više je puta naglašena njegova ljepota.

„Jacob Skarre izgledao je kao ministrant, svijetlih kovrča i finih crta lica. Uniforma mu je izvanredno stajala, kao salivena na njegovu vitkom tijelu.“ (Fossum, 2017: 59)

„Skarre je bio lijep. Lijep u svakome smislu, srdačna lica i s oblakom plavih kovrča. I imao je rijedak običaj da svim ljudima posvećuje jednaku količinu iskrene pozornosti.“ (Fossum, 2017: 147)

Dok istražuje, pazi na to da mu ne promakne nijedan detalj. Dobro uočava pojedinosti.

„Skarre je ušao u dnevnu sobu. Ondje je bila njezina stolica za ljućanje s vunenom dekom. Uzeo ju je i oprezno onjušio, osjetio miris sapuna i kamfora. Neka ga je vlas pošakljala po nosu. Uzeo ju je dvama prstima. Bila je možda pola metra dugačka i srebrna.“ (Fossum, 2017: 67)

Budući da nije bilo jasnih dokaza o počinitelju zločina, osumnjičen je bio Errki, mladić koji pati od shizofrenije. Skarre nema predrasuda i oprezan je pri donošenju zaključaka. Smatra da ga ne treba optužiti na temelju toga što je bolestan i on pokazuje razumijevanje.

„Ali zapravo je činjenica“, rekao je Skarre polako, nastojeći ne zvučati kao da pametuje, „da je mit o psihijatrijskim pacijentima i njihovoj sklonosti nasilju uvelike preuveličan. Radi se o predrasudama. O strahu i neznanju.“ (Fossum, 2017: 70)

„Ne možemo ga proglasiti ubojicom samo zato što je ili kvalificirani iluzionist, ili ima smisla za efekte ili je bolestan“, rekao je Skarre zamišljeno.“ (Fossum, 2017: 63)

Važno mu je naći pravog krivca koji je počinio zločin. Racionalan je i raži objašnjenje za svaki dokaz koji pronalaze u istrazi.

„Ne vjerujem u čudne stvari“, priznao je Skarre. „Vjerujem da postoji logično objašnjenje; u pravilu je tako.“ (Fossum, 2017: 145)

Dok su tražili počinitelja u šumi, osjetio je opasnost i nesigurnost.

„Skarre je tu i tamo pogledavao prema nebu. Morao se uvjeriti da ih Gospodin drži na oku. Bilo je nešto prijeteće u toj tihoj šumi, zbog čega je bio sumnjičav.“ (Fossum, 2017: 243)

Iz navedenog se citata može zaključiti da je vjernik jer traži utjehu dok im prijete opasnost. Skarre cijeni i poštuje svog šefa i starijeg kolegu Sejera. Sejer mu daje savjete, a u Skarreovu načinu obavljanja posla može se vidjeti Sejerov utjecaj.

„Skarre se pokušavao smiriti. Žurno je zapisivao bilješke u bilježnicu, dišući najpravilnije i najmarnije što je mogao i trudeći se zadržati pokeraški izraz na licu, jednako lako i glatko kao što je to njegov šef uvijek činio.“ (Fossum, 2017: 187)

6.3. Istražitelj Harry Hole u romanu *Snjegović* Joa Nesbøa

Roman *Snjegović* objavljen je 2007. godine i jedan je od romana autora Joa Nesbøa u kojima je glavni istražitelj Harry Hole. U navedenom romanu Harry pokušava naći serijskog ubojicu koji iza sebe ostavlja snjegovića. Trudi se učiti poveznicu među likovima i riješiti zagonetku koja povezuje zločine u romanu. U romanu su dominantna obilježja žanra policijske procedure. Problematiziraju se negativne pojave u društvu. Među njima su motiv bračne nevjere i komplicirani odnosi u obitelji (npr. majke koje zataškavaju tko je pravi otac djeteta) te loš odnos prema djeci, a upravo to su neki od motiva za ubojstva. Iako u istrazi sudjeluje policijski tim, glavnu ulogu ipak ima Harry. U stvarnosti policijsku istragu obavlja više istražitelja, a u krimićima u žanru policijske procedure u prvi plan uvijek dolazi jedan istražitelj (Scaggs, 2005: 90), u ovom slučaju Harry Hole. Harry je dugogodišnji policijski inspektor koji radi u policijskoj postaji u Oslu. Poznat je u javnosti zato što je zbog svojih je uspjeha bio pozvan na sudjelovanje u različitim televizijskim emisijama.

„Harry se nije mogao sjetiti, ali se sjećao televizijskog programa. Željeli su da govori o serijskim ubojicama jer je bio jedini norveški policajac koji je surađivao s FBI-em, štoviše, jedini koji je ulovio pravog serijskog ubojicu.“ (Nesbø, 2013: 24)

Kao u romanu *Na pogrešnom tragu*, i ovdje je istaknut pritisak medija što je tipično za žanr policijske procedure (Milutinović, 2015: 131). Harry se proslavio svojim prvim slučajem koji je opisan u romanu *Šišmiš*, prvoj knjizi iz serijala o inspektoru Harryju Holeu. Harry je uspješan u svom poslu. Iz razgovora njegovih kolega može se vidjeti da je vrlo cijenjen inspektor:

„Stvar je bila samo u tome da Harryja Holea nije smatrao šefom, barem ne na taj način. U redu, davao im je zadatke i vodio istrage, ali mimo toga je jedino tražio da mu se sklanjaju s puta. „On je, kao što vjerojatno znaš, pomalo ozloglašen“, rekao je Skarre. Slegnula je ramenima. „Čula sam za njegov alkoholizam, da. I da je prijavio kolege. I da su ga glavešine htjele izbaciti, ali ga je prethodni POB-ovac štitio.“ (Nesbø, 2013: 33)

„Skarre je zagrizao donju usnu. „On je prokleta dobar detektiv. To je sve što mi je važno.“ (Nesbø, 2013: 33)

Iz Harryjevih postupaka i razgovora njegovih kolega otkriva se da je Harry alkoholičar. Iako je odličan detektiv, na poslu je često imao problema zbog svoje ovisnosti o alkoholu te je skoro ostao bez posla. Izvukao se zbog svojih istražiteljskih sposobnosti. Harry jako dobro uočava detalje i dolazi do zaključaka koji obično promaknu njegovim kolegama. Po svojoj potrazi za čvrstim i konkretnim dokazima sličan je policijskim inspektorima Nikoli Baniću i Kurtu Wallanderu, detektivu amateru Ivi Remetinu i djelomično inspektoru Sejeru koji ponekad ipak slijedi intuiciju. Harry pronalazi neobične dokaze. Takav je slučaj s vezicama na čizmama. Iako se smrt smatrala samoubojstvom, Harry je promatrajući žrtvine čizme uočio da je sigurno bila prisutna još jedna osoba:

„To nije neobično jer je dešnjak. Ali njegove su čizme potakle moju znatiželju, pogledajte ovamo.“ (Nesbø, 2013: 193)

„Jučer sam provodio neka ispitivanja s mojim čizmama. Da bih tako vezao čvor, morao bih ga vezati straga prema naprijed. Kao da sam ljevak. Alternativa bi bila da stojim ispred čizme kao da to radim nekome drugom.“ (Nesbø, 2013: 193)

Motiviran je da uspješno privede istragu kraju. Slijedi svoj instinkt pri rješavanju zločina, ali kada treba uočiti ključne detalje važni su mu konkretni dokazi. Ima drukčija razmišljanja o svom načinu obavljanja posla što se može vidjeti u opisu osjećaja koji se javljaju:

„Harry je osjetio navalu adrenalina i drhtaj koji je uvijek dolazio kad bi uspio namirisati zločinca. A nakon navale stizala bi Velika opsjednutost. A ona je bila sve odjednom: ljubav i opijenost, sljepoća i kratkovidnost, smisao i ludilo. Kolege su tu i tamo govorili o uzbuđenju, ali ovo je bilo nešto drugo, nešto posebno. Nikad nikome nije pričao o Opsjednutosti niti ju je ikad pokušao analizirati. Nije se usudio. Znao je da mu pomaže, da ga pokreće, da je gorivo za posao koji je trebao izvršiti. Više od tog nije želio znati. Stvarno nije.“ (Nesbø, 2013: 110)

Često je tvrdoglav i istražuje u onom smjeru koji smatra ključnim za rješavanje zločina. Harry ne prihvaća savjete svog nadređenog i ponekad mu se suprotstavlja:

„Harry je znao da je sada trebao popustiti i predložiti kompromisno rješenje koje je već bio smislio. Dati Hagenu tu malu pobjedu. Umjesto toga slegnuo je ramenima. „Šefe, želim da moja grupa ostane takva kakva je sada.“ (Nesbø, 2013: 96)

Harry je predan je poslu i nema vremena za sebe i ljude koji su mu važni. Zbog posla je ugrozio svoju vezu s Rakel do koje mu je još uvijek stalo.

Iako je Harry vrhunski policijski inspektor i vrlo je uspješan u svom poslu, u privatnom životu ima problema. Njegov je život prilično nesređen i veliki je ovisnik o alkoholu. Harry je svjestan svog problema i pokušava izbjegavati alkoholna pića, ali često se dogodi da popusti. Potresen je situacijama s kojima se susreće na poslu i pokušava taj nemir ukloniti pomoću alkohola:

„Oči su mu, kao i obično, bile krvave, a pore na nosu pretvorile su se u velike crne kratere. Podočnjaci ispod očiju sa svijetloplavim šarenicama, ispranim alkoholom, nestat će nakon što se umije toplom vodom, obriše i doručkuje, odnosno, vjerovao je da će se to dogoditi. Nije bio posve siguran kako će se njegovo lice ponašati tijekom dana, otkako je napunio četrdeset. Hoće li se bore izravnati a mir ublažiti taj progonjeni izraz lica s kojim se budio nakon noći ispunjenih morama. A takva je bila većina noći, u kojima je izbjegavao zrcala nakon što bi napustio svoj maleni, spartanski uređeni stan na Sofies gateu, kako bi postao inspektor Harry Hole u Kriminalističkom odjelu policijske središnjice Osla.“ (Nesbø, 2013: 14)

Osim smrti ubijenih ljudi čije ubojice traži, Harryja često muči i smrt njegovih kolega koji su stradali u istragama. Iz razmišljanja Harryjevog nadređenog saznaje se da je upoznat s Harryjevim problemom, ali ga unatoč tome cijeni i osjeća neku vrstu strahopoštovanja prema njemu:

„Hagen je proučavao Harryja. Kao i ostali policajci u postaji, smatrao je da je Harry tvrdoglav, arogantan, svadljiv i nestabilan alkoholičar. Ali ipak mu je bilo drago što su na istoj strani i ne bi rado imao tog čovjeka za petama.“ (Nesbø, 2013: 68)

Harry Hole bio je u vezi s Rakel, ženom koju i dalje voli, ali ona je sada u vezi s liječnikom Mathiasom.

„Rakel i on imali su svoje vrijeme i on je dobio svoje prilike, ali ih je protraćio. Pa zašto onda ne bi bio sretan što je ona dobro, zašto se ne bi okanio razmišljanja da su stvari mogle biti drugačije i nastavio svoj život? Obećao je više se potruditi.“ (Nesbø, 2013: 21)

Njihova veza nije uspjela zbog Harryjeve prekomjerne zaokupljenosti poslom koja je uzrokovala česte svađe zbog zanemarivanja njihove veze. Poput drugih likova policijskih istražitelja koji su analizirani u ovom radu, i lik Harryja Holea prikazan je kao osoba koja ima obiteljskih problema i teško balansira između poslovnih i obiteljskih obaveza. Harry i dalje osjeća nešto prema Rakel i ona je jedina koja ga u potpunosti dobro poznaje. Ljubomoran je na

Mathiasa i često ga prezirno naziva „njezinim liječnikom“. Harry i Rakel ostali su u dobrim odnosima. Iako su prekinuli, njezin sin Oleg voli Harryja i smatra ga očinskom figurom.

„Dječak je bio oprezan i nepovjerljiv, no Harry mu se uspio približiti i s vremenom izgraditi veze koje su bile čvršće od onih koje je imao s vlastitim ocem.“ (Nesbø, 2013: 29)

Harry osjeća zadovoljstvo zato što se Olegu ne sviđa Mathias te baš i ne prihvaća njegovu vezu s majkom. Rakel ne smeta prijateljstvo između Harryja i Olega te smatra da njih dvojica pozitivno utječu jedan na drugoga. Iz njihovog se razgovora vidi njezino odobravanje njihovog druženja:

„Pa?“ upitala je ona uzimajući piće od barmena. „To što ti i ja nismo zajedno, ne znači da ti i Oleg ne možete imati važan odnos. Za oboje. Niti jednome od vas dvojice nije se lako povezati s ljudima, pa biste trebali njegovati veze koje imate.“ (Nesbø, 2013: 31)

Harry odlučuje odvesti Olega na koncert:

„Umjesto toga, pristao je odvesti Olega na koncert za koji je preklinjao Rakel da ga pusti. Slipknot.“ (Nesbø, 2013: 34)

Tijekom razgovora Rakel otkriva i razlog prekida s Harryjem:

„Nisu bili problem silni sati, Harry. Bio si opsjednut. Ti jesi svoj posao, a ono što te pokreće nije ljubav ili osjećaj odgovornosti. Nije čak ni osobna ambicija. To je bijes. I želja za osvetom. A to nije u redu Harry, ne bi smjelo biti tako. Znaš što se dogodilo.“ (Nesbø, 2013: 31)

Njezino je razmišljanje u skladu s Harryjevim opisima osjećaja koji se javlja svaki put kada sudjeluje u istrazi, a on ga naziva „Velika opsjednutost“. Iz toga se vidi njihova bliskost, ali i razlozi zbog kojih je nemoguće održati vezu. Harry je jako vezan za svoj posao i ne planira se promijeniti čak ni zbog žene koju voli. Voli i Olega, ali ponekad zaboravi njihove zajedničke dogovore. Unatoč tome dječak je i dalje sretan kada može provesti neko vrijeme s njim. Iako ih je često zanemarivao, Harry je učinio sve da spasi Olega i Rakel nakon što je serijski ubojica pokušao ugroziti njihove živote. U tim trenucima Harry je osjetio još veći strah i volju da ih spasi nego što je inače osjećao kada bi žrtve bile ugrožene.

7. Zaključak

Nakon svih izdvojenih obilježja likova istražitelja može se zaključiti da postoji niz sličnosti, ali i razlika među likovima istražitelja u hrvatskim i skandinavskim kriminalističkim romanima. U nekim romanima koji su analizirani u radu dominantna su obilježja žanra policijske procedure, a u drugima su ona tek naznačena i može se govoriti o žanrovski hibridnim romanima. Pojavljuju se i elementi tvrdo kuhane proze. Dominantni su likovi profesionalnih policijskih istražitelja, ali javljaju se i likovi detektiva amatera. U romanima u kojima postoji cijeli policijski tim, u prvom je planu jedan istražitelj koji dolazi do glavnog rješenja zagonetke. U svojim istragama većina istražitelja donosi zaključke na temelju ispitivanja svjedoka i prikupljanja dokaza, a kod nekih je prisutno intuitivno zaključivanje ili upotreba nasilja kao metode. Istražitelji u romanima većinom su prikazani kao obični ljudi koji dobro obavljaju svoj posao, ali nailaze na probleme i u poslovnom i u privatnom životu. Hrvatskim i skandinavskim kriminalističkim romanima zajednička je socijalno-kritička dimenzija. U romanima je oslikano društveno stanje i stvarni problemi koji se pojavljuju. Prisutna je kritika nasilja, društvene korupcije, lošega pravosudnog sustava i trgovine ljudima. Tematiziraju se bračni i obiteljski problemi, financijski problemi, obiteljske prošlosti, razlike između starijih i mlađih generacija, društvene predrasude i promjene koje su zahvatile gradove, ali i društvo općenito. Zločini koji su počinjeni u romanima kao pravi uzrok imaju upravo neku od navedenih loših društvenih pojava. Naglašava se rasprostranjenost zločina koji više ne zahvaćaju samo velike gradove nego i manja mjesta. Takva stanja ostavljaju negativne posljedice na pojedince koji se odlučuju za kriminalna ponašanja, zato se negativne pojave u društvu mogu smatrati pravim uzrokom zločina.

8. Popis literature i izvora

Predmetna literatura:

- Fossum, Karin. *Tko se vuka boji*, prevela Anja Majnarić, Zagreb, Edicije Božičević, 2017.
- Mankell, Henning. *Na pogrešnom tragu*, prevela Bojana Zeljko Lipovšćak, Zagreb, Mozaik knjiga, 2003.
- Nesbø, Jo. *Snjegović*, prevela Iva Ušumlić, Zagreb, Profil knjiga, 2013.
- Nikolić, Milan. *Tajna kanarinčeve krletke*, Zagreb, Vedis, 2018.
- Pavličić, Pavao. *Tri petka u travnju*, Zagreb, Mozaik knjiga, 2015.
- Tribuson, Goran. *Zavirivanje*, Zagreb, Školska knjiga, 2000.
- Vrkljan, Irena. *Smrt dolazi sa suncem*, Zagreb, SysPrint, 2002.

Stručna literatura:

- Brešić, Vinko. „Slavonski Simenon Milan Nikolić (1924-1970)“, u: *Slavonska književnost i novi regionalizam*, Osijek, MH, 2004., str. 219-233.
- Čutura, Vladan. *Fenomenologija zločina u hrvatskome kriminalističkom romanu*: doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet, 2018.
- Detoni Dujmić, Dunja. *Lijepi prostori*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2011.
- Grdešić, Maša. *Uvod u naratologiju*, Zagreb, Leykam International, 2015.
- Juričić, Antonio-Toni. *Kriminalistički žanr u hrvatskoj književnosti*: doktorska disertacija, Zagreb, A. Juričić, 2010.
- Kujundžić, Nada. "Teatar zločina: kazališne prakse u ciklusu romana o inspektoru Wallanderu autora Henninga Mankella", *Književna smotra*, (2011) br. 1 (159), str. 43-55.
- Lasić, Stanko. *Poetika kriminalističkog romana*, Zagreb, Liber – Mladost, 1973.
- Lugar, Tea. „Švedska na pogrešnom tragu? Kriminalistički roman kao dijagnoza društvene krize“, *Političke analize*, (2014), br. 19 (5), str. 42-47.
- Milutinović, Dejan. „Policijske procedure ili detektivika naravi“, *Philologia mediana*, Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, 2015., str. 129-143.
- Nemec, Krešimir. *Povijest hrvatskog romana: od 1945. do 2000. godine*, Školska knjiga, Zagreb, 2003
- Pavličić, Pavao. *Sve što znam o krimiću*, Zagreb, Ex libris, 2008.
- Peleš, Gajo. *Tumačenje romana*, Zagreb, ArtTresor naklada, 1999.

Scaggs, John. *Crime fiction*, London and New York, Routledge: Taylor & Francis Group, 2005.

Solar, Milivoj. *Teorija književnosti*, Zagreb, Školska knjiga, 1986.

Internetski izvori

<https://jonesbo.com/>, zadnji put pristupljeno: 14.8.2020., 13:45

<http://henningmankell.com/>, zadnji put pristupljeno: 11.8.2020., 12:25

https://www.goodreads.com/author/show/163027.Karin_Fossum, zadnji put pristupljeno: 11.8.2020., 15:30

Molvarec, Lana. *Detektiv kao heroj svakodnevice*, <https://www.matica.hr/vijenac/482/detektiv-kao-heroj-svakodnevice-18967/>, zadnji put pristupljeno: 13.9.2020., 15: 26